

Oona Korhonen

**HENKILÖHAHMOJEN SUKUPUOLITTUNEET KUVAUKSET
TRUE CRIME -PODCASTISSA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2023

TIIVISTELMÄ

Oona Korhonen: Henkilöhahmojen sukupuolittuneet kuvaukset true crime -podcastissa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimus, sukupuolentutkimus
Joulukuu 2023

Mediassa esiintyvä rikollisuus on voimakkaasti mukana arkielämässämme myös viihteellisessä muodossa. Tutkimuksen mukaan mediassa esiintyvällä rikollisuudella voi olla monenlaisia vaikutuksia esimerkiksi yksilön rikoskäsitteeseen ja asenteisiin. Median esittämässä rikoskuvassa on kuitenkin nähtävillä vääristymiä ja stereotyyppisiä kuvauksia rikollisuudesta, uhreista ja tekijöistä. Media korostaa helposti uutiskynnyksen ylittävää ja dramaattista rikollisuutta, jolloin median antama rikoskuva ei vastaa suoraan todellisuutta. Rikollisuuteen ja väkivaltaan on liitettävissä sukupuolittuneita odotuksia ja stereotypioita. Esimerkiksi ideaaliuhrin termillä on kuvattu uhuriin liittyviä odotuksia ja stereotypioita, joissa korostuu naisen asema uhrina ja miehen asema tekijänä.

Tutkielman tavoitteena on tarkastella sitä, miten henkilöhahmoja kuvataan true crime -podcastissa erityisesti heidän sukupuolensa sekä tekijän ja uhrin kategorian kautta. Tutkielman aineistona on suomalainen true crime -podcast, josta tarkastelussa on kymmenen rikostarinaa. Aineiston käsittelyssä menetelmänä käytetään sisällönanalyysiä.

True crime -podcastissa henkilöhahmoja on kuvattu sukupuolesta ja tekijän tai uhrin kategoriasta riippumatta melko samankaltaisilla pääluokilla, kuten perheen ja ihmissuhteiden tai luonteenpiirteiden kautta. Esillä oli myös erityisesti tekijälle ominaisia pääteemoja, kuten raha. Lisäksi miestekijöitä kuvattiin myös heidän rikoshistoriansa kautta. Vaikka pääluokat olivat paikoitellen samankaltaisia, sukupuolikategorioiden ja erityisesti uhrin ja tekijän välillä oli esillä eroja siinä, millaisia kuvauksia nämä pääluokat pitivät sisällään.

Tutkielmassa löytyneiden kuvausten perusteella tekijän ja uhrin henkilöitä kuvataan sekä stereotyyppien mukaisesti että vastaisesti. Tulevaisuudessa olisi voisi olla tutkimuksellisesti hyödyllistä tuoda podcastin kuuntelijan näkökulmaa voimakkaammin esille. Yhteiskunnallisesti olisi tärkeää hahmottaa aikaisempaa kattavammin sitä, miten true crime -genre vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja mielipiteisiin rikollisuudesta. Lisäksi olisi tarpeellista kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota sukupuoleen ja siihen liittyviin stereotypioihin ja stereotyyppien purkamiseen true crime -kontekstissa.

Avainsanat: media, podcast, rikollisuus, true crime, sukupuoli, ideaaliuhri

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Rikollisuuden kuvaaminen mediassa	3
2.1 Rikollisuus, media ja asenteet	4
2.2 Rikollisuus viihteellisessä mediassa - True Crime	6
2.3 True crime podcastin muodossa	8
3. Sukupuoli, stereotyyppit ja toimijuus	11
3.1 Sukupuolikategoriat	13
3.2 Stereotyyppit mediassa ja ideaaliohri	15
3.3 Toimijuus	19
4. Tutkimusasetelma	22
4.1 Tutkimuskysymys	22
4.2 Aineisto	22
4.2.1 Podcastin tekijän vaikutus	23
4.2.2 Podcast True Crime -viihteen muotona verrattuna muihin formaatteihin	24
4.3 Tutkimusmenetelmä	25
5. Löydökset	26
5.1 Uhri – Nainen	27
5.2 Uhri – Mies	30
5.3 Yhteenveto: Uhri	33
5.4 Tekijä – Nainen	35
5.5 Tekijä – Mies	38
5.6 Yhteenveto: Tekijä	42
6. Yhteenveto: uhri ja tekijä	45
7. Lopuksi	46
8. Lähteet	49

1. Johdanto

Elämme nykypäivänä erilaisen median täyttämässä maailmassa, jossa rikollisuus on läsnä myös median esittämien kuvausten kautta. Creer (2013, 143) esittää, että elämme modernissa medialisoidussa maailmassa, jossa korkeat rikosluvut ja huoli rikollisuudesta on hyväksytty osaksi elämää ja se nähdään `normaalina`. Koska media on niin kiinteä osa nykyaikaista sosiaalisen elämän muotoa, on tärkeä ymmärtää minkälaisia yhteyksiä rikollisuuden ja median välille muodostetaan, jotta voimme ymmärtää asemia, joita rikos ja media saavat kulttuurissamme.

Harvalla meistä ehkä on omakohtaisia vakavia uhrikokemuksia, vaikka median antama kuva voi maalata erilaisia näkökulmia. Ihminen muodostaa helposti kuvan rikollisuuden laajuudesta, sen määrästä ja vakavuudesta, muun kuin omakohtaisen kokemuksen kautta. Media on ensiarvoisen tärkeä kanava näiden kuvien muodostamisessa. Jo pelkästään tämän takia median esittämän rikollisuuskuvan tutkiminen on tärkeää. Voidaan miettiä sitä, miten todellinen median kuva on rikollisuudesta ja sitä, miten media mahdollisesti toisintaa ennakkoluuloja ja stereotyyppistä ajattelutapaa, joka kohdistuu esimerkiksi johonkin tiettyyn marginalisoituun ryhmään. (Creer 2013, 144–145.) Rikollisuuden ymmärtäminen kuitenkin edellyttää sitä, että pystymme voittamaan rikollisuuteen liittyvät harhaluulot, jotka osaltaan vääristävät kuvaa rikollisuudesta. Rikollisuuden dramaattinen harhaluulo vääristää kuvaa rikollisuudesta kääntämällä sen kauhun kautta viihteeksi, vaikka todellisuudessa suurin osa kaikista puhutuimmista rikostapauksista on kaukana arkisesta tosielämästä. Kaikista vääristynein kuva julkisuudessa on murhasta, sillä se korostuu mediassa. (Felson & Eckert 2019, 1–3.)

Rikollisuus on voimakkaasti esillä mediassa sen todellisen muodon lisäksi moninaisissa fiktiivisissä kuvauksissa kuten elokuvissa ja televisiosarjoissa. Lisäksi erilaisia rikollisuuteen liittyviä kuvauksia antavat erilaiset true crime -ohjelmat, joissa keskitytään oikeisiin rikostapauksiin, mutta joita silti kuvataan usein enemmän tai vähemmän dramatisoituina ohjelmina. Lisäksi on saatavilla myös ohjelmia, joissa rikollisuutta kuvataan totuus pohjaisesti. Suomessa esimerkiksi Poliisit- sarjaa on tehty vuosina 2009–2022 usean tuotantokauden ajan. True crime esittää tosielämään perustuvia faktoja fiktionaalisen tarinan muodossa, jolloin nämä rikostarinat sekoittavat viihteen ja uutisen rajaa (Boling & Hull 2018, 92). True crime ei myöskään genrenä rajoitu pelkästään television puolelle, saatavilla on paljon

kirjallisuutta ja erilaisia true crime -genreen keskittyneitä podcasteja. Podcastit ovatkin genren yksi nopeiten kasvavista alustoista (Sherrill 2020, 2).

Baranauskas ja Drakulich (2018, 680) nostavat esiin, että on tärkeä ymmärtää rikollisuutta koskevien julkisten mielipiteiden juuret. Erilaisten true crime narratiivien voi nähdä muodostavan merkittäviä kulttuurillisia keskusteluja rikollisuuden syistä ja oikeuden luonteesta (Webb 2021, 169). Myös sen tutkiminen, miten uhrin ja tekijän kategorioihin sijoittuneet naiset ja miehet kuvataan, näyttäytyy merkityksellisenä rikollisuudesta käytävän keskustelun välineenä. Nämä uhrista ja tekijöistä annetut kuvaukset tarjoavat lisätietoa siitä, miten käsitystämme rikollisuudesta ja erityisesti näkemyksemme sukupuolista rakennetaan true crime podcasteissa. Lisäksi voidaan tarkastella sitä ovatko nämä kuvaukset odotusten mukaisia vai vastaisia. Esimerkiksi seksuaalisen väkivallan kohdalla mediassa korostuvat tyypillisesti naisuhrit (Serisier 2017, 2) ja lähisuhdeväkivallassa korostuu ajatus naisista uhrina ja miehistä tekijänä (esim. Slakoff 2022). Lisäksi mediassa esiintyvää lähisuhdeväkivaltaa koskevassa tutkimuksessa keskitytään erityisesti uhrin syyllistämiseen ja rikoksentekijän oikeuttamiseen liittyviin kertomuksiin (Evans 2021, 1660).

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, miten uhrin ja tekijän henkilöahamo, sekä hahmon sukupuoli rakentuu true crime podcastissa. Lähestyn true crime -tarinoissa kuvattuja miehen ja naisen henkilöhamoja tekijän ja uhrin kategorioiden sekä sukupuolikategorioiden mies ja nainen kautta. Lisäksi esittelen ideaaliuhrin ja ideaalitekijän käsitteet, joita käytän tukena analyysissä. Ideaaliuhrilla viitataan henkilöön, joka rikoksen kohdatessaan saa helpoiten kokonaisvaltaisen uhrin aseman tai roolin (Cristie 1986, 12). Henkilön sijoittuminen tekijän tai uhrin kategoriaan riippuu siitä, onko hän rikoksessa uhrina, jolloin häneen kohdistetaan esimerkiksi väkivaltaa vai tekijänä, jolloin hän on se, joka on tämän väkivallan takana.

Esittelen ensin aikaisempaa tutkimusta rikollisuudesta ja mediasta sekä viihteellisestä mediasta ja podcasteista true crime -kontekstissa. Tämän jälkeen tuon esille sukupuolen, stereotyyppien ja toimijuuden näkökulmia. Tästä etenen varsinaiseen tutkimusasetelmaan ja käyn läpi tutkimuskysymyksen, aineiston ja käyttämäni tutkimusmenetelmän. Viimeisenä esittelen löydöksiä ja vedän havainnot yhteen.

2. Rikollisuuden kuvaaminen mediassa

Rikosuutisointi on tyypillisesti kuvailevaa ja neutraalia, vaikkakin esimerkiksi pääkirjoituksissa tai muissa kantaa ottavammissa teksteissä rikoksiin voidaan ottaa kantaa voimakkaastikin. Vaikka uutisilla olisi pyrkimys totuudenmukaisuuteen, ei uutinen kokonaisuutena kuitenkaan välttämättä muodosta täysin oikeanlaista kuvaa rikollisuudesta. Kriminologian kiinnostus 1960-luvulla kasvoi median rikosuutisoinnin tutkimiseen juuri tästä syystä. Nopeasti kävikin ilmi, että median kuvaama käsitys ei vastaa kattavasti rikollisuuden kokonaiskuvaa. Tänä päivänäkin lienee ilmeistä, että rikollisuuden uutisarvo perustuu tapahtumien harvinaisuuteen ja poikkeuksellisuuteen. Medialla on keskeinen asema rikollisuuteen liittyvän tiedon ja käsitysten kuvaajana, jolloin osalle ihmisistä media luo kuvaa rikollisuudesta. Modernissa yhteiskunnassa mediat siis osaltaan vaikuttavat siihen, millaisia reaktioita rikollisuus herättää. Vaikka uutismedia onkin edelleen tärkein lähde rikostiedon saamiseen, on sen rinnalle muodostunut erityisesti internetin ja sosiaalisen median nousun mukana erilaisia vaihtoehtoisia tiedonlähteitä. (Kivivuori ym. 2018.) Creer (2013, 145) esittää, että rikollisuutta ja mediaa koskeva tutkimus on jakautunut kolmeen pääsuuntaan, jotka ovat median sisältö, median tuotanto ja median kulutus ja vaikutukset.

Yksi mediakriminologian keskeisistä tutkimuskohteista onkin ollut median väkivallan vaikutusten tarkastelu suhteessa aggressiivisuuteen. Mediassa esiintyvää väkivaltaa on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa laajasti ja suurelta osin on tultu siihen johtopäätökseen, että on olemassa vahvaa näyttöä sille, että mediassa esiintyvälle väkivallalle altistuminen aiheuttaa aggressiota. (Savage & Yancey 2008, 772). Meta-analyysin perusteella näyttää kuitenkin siltä, että tutkimusnäyttö ei tue oletusta siitä, että mediassa esiintyvälle väkivallalle altistuminen aiheuttaisi rikollisuudeksi luettavaa väkivaltaista käytöstä. Esille tuodaan myös se, että vaikka tutkimuskirjallisuus ei tue väittämää ei tarkoita sitä, että sitä yhteyttä väkivallan ja väkivaltaa lisäävän television katselun ei ole. Väkivaltaisen rikollisuuden määrä on vähentynyt viime vuosina, kun samaan aikaan teknologia on edistynyt, jolloin media on enemmän läsnä. Esimerkiksi videopelien saatavuus ja väkivaltaisten ohjelmien katsominen helposti kotona lisää väkivallan määrää valtavirtamediassa. Kysymys voikin olla siitä, että muut tekijät ovat mediassa esiintyvää väkivaltaa vaikuttavampia suhteessa väkivaltaisen rikollisuuden määrään. Tällaisia tekijöitä voisi olla esimerkiksi älykkyys, vanhempien koulutustausta ja vanhempien väkivaltainen käytös. (Savage & Yancey 2008, 786–787.)

Oliverin (1994) sisällönanalyysi totuuspohjaisista poliisiohjelmista pyrki selvittämään rikosten kuvausta, aggression ilmenemistä ja rodun ja etnisyyden kysymyksiä. Oliver (1994) esittää, että aikaisemman tutkimuksen mukaan media tyypillisesti yliarvioi väkivaltaisen rikollisuuden esiintymisen ja aliarvioi väkivallattoman ja omaisuuteen kohdistuvan rikollisuuden. Lisäksi erityisesti fiktiivisissä kuvauksissa media esittää todellisuutta korkeamman onnistumismahdollisuuden, erityisesti väkivallan keinoilla tai kansalaisvapauksien kustannuksella poliisien ja oikeusjärjestelmän puolelta. Oliverin (1994) mukaan rikollisuuden mediakuvaukset ovatkin hyvin tärkeä tutkimusalue erityisesti tämän sisällönanalyysin löydöksiä valossa, sillä esille tulleella kuvauksella voi olla seuraamuksia. Totuuspohjainen ohjelma näyttäytyi viihteenä, jossa tyypillisesti kohdataan paljon väkivaltaa ja jossa etnisistä vähemmistöistä on maalattu 'pahiksia'. Lisäksi totuuspohjaiset ohjelmat lopulta sisältävät useimmiten oikeuden toteutumisen aggressiivisen käytöksen seurauksena.

2.1 Rikollisuus, media ja asenteet

Median vaikutuksia on tutkittu myös suhteessa rikoksiin liittyviin asenteisiin. Ihmisten tietämyksen tai ymmärryksen rikollisuudesta ja oikeudesta voidaan nähdä muotoutuvan ainakin kolmen tekijän kautta. Nämä tekijät ovat media, henkilökohtaiset kokemukset ja henkilön sosiaalisen verkoston kokemukset. (Kort-Butler & Habecker 2018, 128.) Kort-Butler ja Habecker (em.) pyrkivät tutkimuksessaan nimenomaan tutkimaan näiden kolmen tekijän vaikutusta rikollisuuteen liittyviin asenteisiin, erityisesti rikoshuolen ja vihan tunteen sekä oikeusjärjestelmän tukemisen alueilla.

Kyselytutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että media ja omat uhrikokemukset olivat vahvimmat rikollisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvien asenteiden ennustajia. Kokemuksella median luotettavuudesta oli merkittävä vaikutus vihan tunteeseen ja oikeusjärjestelmän tukemiseen. Mitä luotettavampana tiedonlähteenä media nähtiin rikollisuudesta, sitä enemmän koettiin vihan tunnetta, mutta myös oikeusjärjestelmää tuettiin samalla. Lisäksi altistuminen väkivaltaisille uutisille ja ohjelmille television kautta lisäsi rikollisuuteen liittyvää huolta ja vihaa. (Kort-Butler & Habecker 2018, 138–139.) Tutkimusten perusteella näyttääkin siltä että, mitä useammin henkilö katsoi ei-fiktiivistä rikollisuuteen liittyvää ohjelmaa, sitä enemmän he pelkäsivät rikoksen uhriksi joutumista. Mutta toisaalta pelon ja katselemisen välillä ei näyttänyt olevan merkitsevää yhteyttä, kun katsottiin rikosdraamaa tai fiktiivistä ohjelmaa. (Kort-Butler & Hartshorn 2011, 48.) Myöskään elokuvilla ei näyttänyt olevan yhteyttä, mutta internetissä tapahtuvalla katsomisella oli marginaalisesti merkityksellinen yhteys

(Kort-Butler & Habecker 2018, 139). Custers ja Van den Bulck (2011, 612) puolestaan havaitsivat tutkimuksessaan, että television katselulla oli suora yhteys dispositionaaliseen pelkoon rikollisuudesta, kun puolestaan yhteyttä ei nähty tilannekohtaisen pelon osalta, eikä suoran tai epäsuoran rikoskokemuksen kanssa. Rikollisuuteen liittyvän pelon ilmeneminen dispositionaalisena pelkona saattaa kuitenkin olla vain yleisesti yksilön hermostuneisuuden ilmentymä. Saattaa olla, että yleisesti hermostuneemmat yksilöt ovat muita pelokkaampia kaiken suhteen riippumatta heidän henkilökohtaisista kokemuksistaan. (Custers & Van den Bulck 2011, 616.)

Väkivallalle altistumisella mediassa oli myös rajallinen suora vaikutus suhteessa oikeusjärjestelmän tukemiseen. Useita tyyllilajeja kattaneen mediaväkivallan mittarit voivat huomata yleisen altistumisen monimutkaisille oikeudenmukaisuusmalleille, jolloin median tarjoaman väkivallan katselu lisää vastaajien huolta ja vihaa rikollisuutta kohtaan mutta ei suoraan vaikuta heidän suhtautumiseensa oikeusjärjestelmään. (Kort-Butler & Habecker 2018, 139.)

Median suorien vaikutusten lisäksi myös uhrikokemuksilla on selkeä rooli rikollisuuteen liittyvien asenteiden muodostumisessa. Esimerkiksi Kort-Butlerin ja Habeckerin (2018) tutkimuksessa huomattiin, että henkilökohtainen uhrikokemus nostaa rikollisuuteen liittyvää huolta ja vähentää oikeusjärjestelmän tukemista. Sosiaalisen verkoston ominaisuudet vaikuttivat rikoksiin ja oikeusjärjestelmään liittyviin asenteisiin vain vähän. Suorien yhteyksien lisäksi henkilökohtaiset kokemukset voivat moderoida media-altistuksen ja asenteiden välistä yhteyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että median kulutuksen ja oikeusjärjestelmän toimintaa koskevien asenteiden välinen yhteys riippuu osin yksilön ja hänen lähipiirinsä kokemuksista. Tällaisesta ei kuitenkaan saatu kovin vahvaa näyttöä tutkimuksessa, jossa havaittiin vain muutama tällainen yhteys. Yhdenmukaisin vuorovaikutus oli väkivallan katsomisella televisiosta ja uhrikokemuksilla. Rikollisuuteen kohdistuva viha nousi ja oikeusjärjestelmän tukeminen väheni niiden henkilöiden kohdalla, jotka tunsivat jonkun rikoksen uhriksi joutuneen, kun he näkivät väkivaltaa televisio-ohjelmissa. Myös vastaajilla, joilla oli henkilökohtaisia uhrikokemuksia, väkivallan katsominen televisiosta heikensi heidän oikeusjärjestelmän tukemistaan. (Kort-Butler & Habecker 2018, 139–140.) Ei-fiktiivisten rikosohjelmien katsojissa erityisesti pelko ja käsitys kansallisen rikollisuuden lisääntymisestä näytti heikentävän henkilön luottamusta rikosoikeusjärjestelmän kykyyn vähentää rikollisuutta, suojella kansalaisia ja kohdella heitä oikeudenmukaisesti. Lisäksi mitä useammin henkilö katsoo fiktiivistä rikosohjelmaa tai draamaa sitä todennäköisemmin hän kannattaa kuolemanrangaistusta.

Uutisten katselu ei kuitenkaan näytä ennustavan rikollisuuteen liittyvää pelkoa ja asennetta oikeusjärjestelmää kohtaan. (Kort-Butler & Hartshorn 2011, 48–49.)

Vaikka fiktiivinen ja ei-fiktiivinen media esittää vakavaa rikollisuutta, ne kuitenkin tarjoavat toisistaan poikkeavia merkityksiä katsojalle. Kertoessaan tarinan ei-fiktiiviset ohjelmat tarjoavat enemmän kontekstia tapahtuneelle. Uhrien ja heidän perheidensä tai ystäviensä antamat haastattelut voidaan manipuloida painottamaan, kuinka rikos voi tapahtua kenelle tahansa. Jolloin voidaan leikkiä dramaattisen vaikutuksen pelolla ja lisätä tunnetta rikollisuuden läheisyydestä. Rikosdraamat sijoittuvat suuriin kaupunkeihin, kun ei-fiktiiviset ohjelmat sijoittuvat usein pienempiin kaupunkeihin tai esikaupunkialueille. Lisäksi ei-fiktiiviset ohjelmat yrittävät usein syventyä rikosentekijän henkilökohtaiseen historiaan selittääkseen ja korostaakseen hänen käyttäytymistään sekä hänen kykyään välttää viranomaiset ja tekonsa seuraamukset. Vaikka viranomaisia ei ehkä olekaan kuvattu epäpätevinä, he kuitenkin näyttävät aina olevan askeleen rikosentekijän perässä. (Kort-Butler & Hartshorn 2011, 51.) Rikosdraamat puolestaan esittävät tapauksia jyrkemmillä termeillä, kuten esittäen rikollisia pahoina, korruptoituneina ja itsekkäinä. Moraalisena auktoriteettina toimiva rikosoikeusjärjestelmä ja sen oikeutta ajavat poliisit ja poliisien valjastamat tieteellisen tutkimuksen asiantuntijat esittävät todisteita siinä mittakaavassa, että oikeudenkäynnille ei ole tarvetta. Rikokselle tarjotaan kuitenkin vähemmän kontekstia ja rikollisuus saattaa näyttäytyä sattumanvaraisena mutta rutiininomaisena tapahtumana. (Cavender & Deutch 2007, 78.) Lisäksi rikosdraaman katsojat voivat olla varmoja, että rikosoikeushenkilöstö saa työnsä tehtyä ja rikosentekijä jää lopulta kiinni. (Kort-Butler & Hartshorn 2011, 51.)

2.2 Rikollisuus viihteellisessä mediassa - True Crime

True crime voidaan nähdä journalismin alalajina, jonka yhtenä nopeiten kasvavista alustoista ovat podcastit (Sherrill 2020, 2). Punnett (2018, 11) esittää, että True Crime on määritelmältään joskus kiistanalainen monialustainen genre, joka yleisesti yhdistetään murhista kerrottuihin tarinoihin. Vaikka genrellä on joitain yhteisiä juuria journalismin kanssa, se kuitenkin kumpuaa erilaisista tarkoituspelistä ja impulsseista. Murley (2009, 6) mukaan true crime tarinat ja narratiivit voidaan parhaiten ymmärtää tarinana todellisista tapahtumista, jotka ovat muotoutuneet ja täydentyneet kertojan arvojen ja tapaukseen liittyvien uskomusten perusteella. True crime kertoo tarinoita tunteellisesta ja provosoivasta väkivallasta, menetyksestä, tutkinnasta, oikeudesta, kostosta ja rangaistuksesta. True crime siis omalta osaltaan herättää laajaan kulttuuriseen keskusteluun rikoksesta ja rangaistuksesta. (Webb

2021, 142.) Lisäksi true crime -sisällössä esitetyt teemat voivat myös liittyä laajemmin yhteiskunnan sosiokulttuurisiin ongelmiin (Slakoff 2022, 1663). Biressi (2001, 1–2) esittää, että true crime narratiivin rakentamiseen ja muokkaamiseen osallistuu jokainen tekijä, tuottaja ja lukija. Lukijan tai genren yleisön voidaan katsoa tuovan sisältöön omat kokemuksensa rikollisuudesta, pelkonsa kuolemasta ja väkivallan uhasta.

Mediatutkimuksen kenttää voidaan nykypäivänä luonnehtia myös affektiivisuuden kautta, sillä sekä viihteelliset että vakavat mediasisällöt esiintyvät provosoivina ja tunteita herättävinä. Televisiotarjonnalla ja ohjelmasisällöllä pyritään kiinnittämään katsojan huomio voimakkailla tunnereaktioilla, jotta katsoja palaa televisioruudun ääreen. Yhtenä selkeänä 'provotollon' sisältönä voidaan nähdä erilaiset true crime -sisällöt. (Tuomi 2018a, 2–3.) Tuomi (2018b, 151–152; sit. Tuomi 2018a, 3) viittaa provokatiivisen televisiotuotannon termillään televisiosisältöön, joka on yleisiä arvoja tai normeja ja ääritapauksissa moraalikäsitteitä ravistelevaa.

True crime narratiivien voidaan nähdä muodostavan merkittäviä kulttuurillisia keskusteluja rikollisuuden syistä ja oikeuden luonteesta. Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa narratiivit ovat myös joko suoraan tai epäsuorasti kertomuksia rodusta. Tutkimalla näitä rodullisesti keskittyneitä narratiiveja voidaan paljastaa uskomuksia ja arvoja, jotka ovat muokanneet lainvalvontaa ja rangaistusjärjestelmää. True crime narratiivit voidaan nähdä varoittavina esimerkkeinä, jotka paljastavat sortavia instituutioita. Nämä narratiivit voivat kuitenkin myös auttaa havainnollistamaan sitä, että kaaoksen kivun keskellä on voimakas tahto ratkaisujen hakemiseen ja harmia tuottaneiden yksilöiden rankaisemiseen. Meillä on myös mahdollisuus kysyä siitä, miltä oikeudenmukaisuus näyttää, jos se ei näytä toteutuvan true crime tarinassa. (Webb 2021, 169–170.)

True crime -genren suosion on melko yksimielisesti katsottu johtuvat tavasta, jolla se onnistuu välittämään aikansa sosiokulttuurisia ongelmia (Horeck 2019, 7). True crime -genren viehättävyyden voidaan katsoa kumpuavan myös muun muassa voimakkaiden pelon tai kauhun tunteiden herättämisestä (Tuomi 2018, 3). Yhtenä näkökulmana true crime -genren viehättävyyteen voidaan pitää myös guilty pleasure näkökulmaa, jolla viitataan yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti tai normillisesti kiellettyyn henkilökohtaiseen nautintoon, josta syyllisyyden tunteet kumpuavat. Häpeästä huolimatta sisällön katsomista ei voi kuitenkaan lopettaa. (Baruh 2010 201.)

Ian Punnett (2018) on pyrkinyt muodostamaan true crime teorian tekemänsä tekstianalyysin perusteella. Tarkastelun kohteena ollut true crime on kirjoitettu ei-neutraalilla äänellä, joka on väriltään rikas ja yksityiskohtainen. Teksteissä nousi esille pyrkimys laajamittaisempaan toimintaan rikosten torjumiseksi ja tekijöiden saattamiseksi vastuuseen. Suuri osa true crime sisällöstä keskittyi analyysin mukaan myös uhrin oikeuden saamiselle, vaikkakin tapausten uhri saattoi vaihtua. (Punnett 2018, 91.) Vaikka true crime näyttäytyy muotona etsiä oikeutta, Vitis (2022, 113–114) nostaa lisäksi esille kysymyksen siitä, kenen oikeus tulisi sijoittaa etusijalle, jotta ei vain ilmaista yhteisön tyytymättömyyttä ja uusinneta rikollisuuden hallintalogiikkaa, joka aiheuttaa tätä tyytymättömyyttä.

Punnett (2018) true crime -teoria perustuu kaksiosaiseen prosessiin, jonka avulla voidaan selvittää minkä tahansa median esineen (teksti, elokuva, sarja, podcast) kuulumisen true crime -genreen. Ensiksi tulee määrittää se, pyrkiikö rikoksesta kerrottava narratiivi olemaan mahdollisimman totuudenmukainen. Jokaisen tarinan voi katsoa sijoittuvan jatkumolle faktan ja fiktion väliin, jolloin keskeistä tarinan hyväksymiseksi true crime -tarinaksi on sen kaksisuuntainen liike kohti todellisuutta. Koska mikään ihmisten kertoma tarina ei voi koskaan olla sataprosenttisesti oikea, true crime tekstin tekijän on oltava riippuvainen todellisuuden siisteydestä. Tekstianalyysin perusteella on muodostettu seitsemän tekijää, jotka määrittävät true crime -tarinaa: oikeudenmukaisuus, kumouksellisuus (subversive), ristiretkeellisyys (crusader), maantieteelliset, rikostekniset, kutsuvat ja kansanperinteelliset tekijät. Nämä tekijät näyttävät merkittävänä, sillä ne ovat yhdenmukaisia ja ilmeisiä tekstianalyysin aineistossa. On myös huomioitava se, että true crime -teorian on oltava joustava, koska true crime on genreä moniääninen. Moniäänisyydestä ja puhtaammasta alkuperästä huolimatta genre on myös pystyttävä keskustelemaan monien historiallisten vaikutteidensa kanssa. (Punnett 2018, 95.) Punnett (2018, 99) esittää, että true crime -teoria muodostaa selkeämmän kuvan siitä, millaisessa suhteessa true crime on muihin fiktiivisiin tarinankerronnan muotoihin, ja se voidaan helpommin sijoittaa median muotojen taksonomiaan.

2.3 True crime podcastin muodossa

Vaikka true crime podcastit ovat nykyään olennainen osa suosittua kriminologiaa vakiintuneempien ja paremmin tutkittujen tutkimuskohteiden rinnalla, niitä on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän. Rikollisuuden kuvaamiseen keskittyvät podcastit esittävät mielenkiintoisia kysymyksiä myös kriminologille, kuten mitä nämä podcastit kertovat rikollisuudesta ja yhteiskunnan reaktioista siihen sekä minkälaista luentaa rikollisuudesta ja kulttuurista ne

edustavat. (Yardley, Kelly & Robinson-Edwards 2019, 504.) Podcasteilla on mielenkiintoinen kyky tuoda esille sekä uhrin, että tekijän ääntä, sillä podcast johdattaa kuuntelijan rikoskertomuksen läpi tarjoten ainutlaatuisen pääsyn lähelle tapahtunutta (Boling 2019, 174).

Tutkimusta on tehty liittyen siihen, kuka kuuntelee true crime -aiheisia podcasteja ja miksi. Esimerkiksi Bolingin ja Hull (2018, 93) pyrkivät tutkimuksessaan kartoittamaan sitä, miksi tästä podcast genrestä on tullut niin suosittu ja kuinka kuuntelijat näkevät sen suhteessa muihin true crime medioihin. Lisäksi he pyrkivät selvittämään sitä, mikä motivoi ihmisiä kuuntelemaan näitä podcasteja.

Kyselytutkimuksen perusteella true crime podcastien kuuntelijoista 73 prosenttia oli naisia ja 24 prosenttia miehiä. Kuuntelijoista 62 prosenttia oli 18–34-vuotiaita. Merkittävimpinä motivaation lähteinä kuuntelun taustalla näyttäytyi podcastien kuunteleminen viihdetarkoituksessa, sekä kuuntelemisen kätevyys. Merkittävänä näyttäytyi myös tylsistyminen, jota pyrittiin estämään podcastien kuuntelemisella. Sekä naisilla että miehillä on samoja motiiveja kuuntelunsa taustalla, mutta eri tasoilla. Toisin sanoen, sekä miehet, että naiset antavat motiiveiksi samoja asioita, mutta naiset näyttävät antavan motiiville enemmän arvoa. Kolme motivaatiota näytti kuitenkin tilastollisten testien valossa kuvaavan eroja sukupuolten välillä. Isoimpia eroja mitattiin pakenemismotivaatiossa ja toisen elämän tirkistelyn motiivissa (voyeurismi, rikollisen pään sisään kurkistaminen, muiden ihmisten elämän näkeminen), joissa naiset ilmaisivat korkeampaa motiivia. Miehet ja naiset kuuntelevat podcasteja erilaiset sosiaaliset tavoitteet mielessään. Naiset näyttivät todennäköisemmin kuuntelevan podcasteja, koska he halusivat keskustella niistä ystäviensä kanssa. Naisten motiivien merkittävyys näytti olevan myös näissä kolmessa eroja osoittaneessa motivaatioselityksessä, eli pakenemismotivaatiossa, voyeurismissa ja sosiaalisissa pyrkimyksissä miehiä merkittävämpi. Näyttää siltä, että kuuntelumotivaatio on monisyinen asia, johon vaikuttaa myös esimerkiksi mieliala ja kuuntelun kohteena oleva podcast, sekä ikä. (Boling & Hull 2018, 100–102.)

Naisten suurempaa kiinnostusta true crime -sisältöön on pyritty selittämään myös muuten. True crime -sisältö on esimerkiksi nähty naisia houkuttelevana siksi, että se tarjoaa mahdollisuuden oppia puolustautumisen tekniikoita. Toisaalta naisia näyttää myös miehiä enemmän kiinnostavan true crime -sisällössä esiintyvien rikostentekijöiden motiivit, jolloin true crime -tarinoiden psykologinen sisältö myös houkuttelee naisia. Lisäksi huomattiin, että

naiset valitsevat miehiä todennäköisemmin true crime -tarinan, jossa uhri on myös nainen. (Vicary & Fraley 2010, 84–85.)

Vicary ja Fraley (2010, 85) tuovat esiin myös mahdollisuuden vahingollisen kehän muotoutumiseen. Vaikka naiset saattaisivatkin nauttia true crime -kirjoista, koska ne opettavat selviytymiskeinoja, on kuitenkin mahdollista, että näiden kirjojen lukeminen osaltaan myös lisää pelkoa ja kokemusta siitä, että näitä selviytymiskeinoja tarvitaan.

Naiset näyttävät myös osallistuvan internetin podcast yhteisöön miehiä useammin, vaikka naiset todennäköisemmin vain lukivat keskusteluja osallistumatta niihin itse. Miehet näyttävät kuuntelevan podcasteja viikossa enemmän kuin naiset, mutta true crime -podcastien kohdalla viikoittaiset kuunteluajat ovat hyvin samanlaiset. Tutkimuksen mukaan true crime podcastien kuuntelijat käyttävät myös muita medioita, kuten kirjoja ja elokuvia genren kuluttamiseen, mutta podcastit näyttivät olevan median suosituin muoto. (Boling & Hull 2018, 104.)

True crime -aiheisia podcasteja on lähestytty myös sen kuvaaman parisuhdeväkivallan kautta. Esimerkiksi Slakoff (2022, 1659) tuo esille, että podcasteissa kuvataan yleisesti kontrolloivaa käytöstä, emotionaalista väkivaltaa ja erilaisia hallintakeinoja, mutta fyysinen väkivalta ei ollut kaikista yleisin kuvaus. Fyysistä väkivaltaa kuitenkin kuvattiin sensaatiohakuisemmilla tavoilla, jossa korostui erityisesti kuristaminen ja mustelmat. Nähtävissä olevien mustelmien korostuminen podcastissa voidaan nähdä kuitenkin ongelmallisena, sillä tämä voi viestiä kuulijoille, että todellisen lähisuhdeväkivallan tulee jättää fyysisiä jälkiä tai ulkoisia merkkejä. Tarinallisella tasolla mustelmat ja merkit toimivat varoituksena kuuntelijoille miesten vaarallisuudesta. (Slakoff 2022, 1672.)

Kokonaisuudessaan true crime -podcastit kuitenkin näyttävät tarjoavan realistisemmän kuvan lähisuhdeväkivallasta kuin perinteisemmät uutislähteet. Podcasteissa nousi esille erityisesti se, että oletetut tai yritetyt henkirikokset ovat seurausta pitkittyneestä asteittain pahentuneesta väkivallasta parisuhteessa. Podcastit eivät kuitenkaan tarjonneet tarpeeksi pitkälle vietyjä kuvauksia yhteiskunnallisista olosuhteista, jotka mahdollistivat hyväksikäytön. Patriarkaalaisia valtasuhteita, naisten epätasa-arvosta sosiaalista, taloudellista tai poliittista asemaa tai väkivaltaa konfliktinratkaisun hyväksyttävänä keinona ei tuotu esille eikä niiden merkitystä pohdittu. Tästä huolimatta podcastit voidaan nähdä jaettuina kulttuurisina teoksina, joista voidaan myös hyötyä. (Slakoff 2022, 1675–1676.) True crime -sisällöstä voidaan oppia varoitusmerkkejä, joiden voidaan katsoa johtavan naisten uhriksi joutumiseen (Vicary &

Fralely 2010, 85). True crime -podcastit voidaankin nähdä sekä opetuksellisena työkaluna lähisuhdeväkivallasta, että myös mahdollisuutena jakaa omia uhrikokemuksiaan (Slakoff 2022, 1676).

3. Sukupuoli, stereotypiat ja toimijuus

Rikollisuudesta ja väkivallasta puhuttaessa sukupuolella on väliä. Suhtautuminen sukupuolen ja vallan suhteeseen erottaa kriminologisia teorioita ja koulukuntia toisistaan. Erityisesti esimerkiksi tutkimukset lähisuhdeväkivallasta sisältävät jopa jännitteistä keskustelua sukupuolesta ja sen merkityksestä.

Esimerkkinä tutkimuskentän jännitteistä voi tarkastella esimerkiksi väkivallan terminologiaa. Väkivaltaan liittyvässä keskustelussa lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa voidaan määritellä useamman termin avulla, kuten perheväkivalta (family violence tai domestic violence) tai parisuhdeväkivalta (intimate partner violence). Tutkimuskirjallisuudessa käytetään myös termejä naisiin kohdistuva väkivalta (violence against women) tai laajemmin sukupuoliperusteinen väkivalta (gender-based violence). Nämä termit ovat usein myös päällekkäisiä ja niitä käytetään myös synonyymeinä. Ne kuitenkin edustavat osaltaan tunnistettavia näkökulmia ja erilaisia määrittelyjä uhrin ja tekijän välillä sekä siinä, millaista väkivaltaa käytetään. Erilaiset näkökulmat väkivaltaan, vaikuttavat myös osaltaan lainsäädäntöön ja erilaisten tahojen ammattiohjeisiin ja sitä kautta myös yleisemmin yhteiskuntaan. (Fagerlund ym. 2022, 38.)

Tutkimuskentällä sukupuoli myös tutkimuskäsitteissä voidaan nähdä eri tavoilla. Esimerkiksi Arto Jokinen (2000, 27) suosii termiä miesten väkivalta sukupuolittuneen väkivallan sijaan. Miesten väkivalta termillä viitataan ”miesten tekemää, miehisiin instituutioihin, mieskulttuuriin ja kulttuuriseen maskuliinisuuteen liittyvää väkivaltaa, jonka kohteena ovat miehet, naiset ja lapset sekä ympäristö tai miestekijät itse” (em.).

Väkivallasta puhuttaessa tulee huomioida myös se mistä diskurssista käsin siitä puhutaan. Väkivallasta ja sen määritelmistä kamppaillaan jatkuvasti, sillä se on toisistaan eroavien keskustelujen kohteena. Lisäksi jokainen väkivaltadiskurssi sisältää toisistaan mahdollisesti poikkeavia käsityksiä siitä, mistä väkivalta johtuu, kuka on sen uhri ja kuka tekee väkivaltaa. Esimerkiksi feministinen väkivallan diskurssi puhuu ensisijaisesti miesten tekemästä väkivallasta naisia ja lapsia kohtaan, kun puolestaan perheterapeuttinen diskurssi puhuu

väkivallasta perhedynamiikan yhteydessä. Urheiluun liittyvissä diskursseissa väkivaltaa ei välttämättä nähdä väkivaltana vaan jalona kamppailuna. (Jokinen 2000, 49.)

Espanjalaisessa tutkimuksessa pyrittiin selvittämään nuorten aikuisten sukupuoliperusteisen väkivallan harmaita alueita maskuliinisten ja feminiinisten diskurssien kanssa. Harmaan alueen käsitettä käytettiin analyttisenä työkaluna mahdollisten uhrien ja tekijöiden kannalta ristiriitaisten diskurssien tunnistamisessa. Tutkimustulokset osoittavat, kuinka kulttuurisesti rakennetut sukupuolinormit vaikuttavat siihen, kuinka nuoret aikuiset ymmärtävät ja käsittelevät sukupuoliperusteista väkivaltaa. Tutkimuksessa nousi esiin kaksi sukupuolittunutta problematisoivaa diskurssia. Esiin noussut päädiskurssi kohdisti sukupuolittuneen väkivallan tekijyyden miehille ja kuvaa miesten käytäntöjä ja maskuliinisuutta dominanssina, valtaana, ylivoimana muihin nähden ja oikeutena naisten oikeuksiin. Kuitenkin toisaalta syntyi vähemmän yleinen diskurssi reaktiona tälle päädiskurssille, jonka mukaan väkivalta on ymmärrettävä erillään sukupuolinäkökulmasta. Kun keskustelu kääntyi tiettyihin väkivallan tilanteisiin ilman mainintaa sukupuoliperusteisesta väkivallasta, havaittiin harmaita vyöhykkeitä, kun keskusteltiin sukupuoliperusteisen väkivallan hienovaraisista muodoista, joihin vaikuttivat romanttisen rakkauden myytit, seksuaalisen väkivallan uhrien syyttäminen, digitaalinen väkivalta ja sivustakatsojan roolissa olevien miesten puuttuminen sukupuoliperusteiseen väkivaltaan. Tutkimuksen osallistujien kertomukset kritisoivat ja ongelmallistivat sukupuoliperustaista väkivaltaa, mutta auttoivat sen normalisoitumista ja oikeuttamista sukupuoliuskomusten kautta. Vaikka tutkimuksen osallistujilla oli sukupuolitietämystä, sitä käytettiin sukupuoliperustaisen väkivallan ymmärtämisen lisäksi myös irtisanoutumisreaktiona voimattomuuden tunnetta vastaan. (Cerdán-Torregrosa & Nardini & Vives-Cases 2023, 1–2, 14–15.)

Sukupuoli määrittää myös tapaamme tarkastella väkivaltaa julkisessa keskustelussa sekä mediassa. Miesten ja väkivallan suhdetta suomalaisessa kontekstissa tutkinut Arto Jokinen (2000, 18) nostaa esille kulttuurisen väkivallan. Johan Galtungin (1990) kulttuurisen väkivallan käsitteellä viitataan kulttuuriin tekijöihin, joita voidaan käyttää suoran tai rakenteellisen väkivallan oikeuttamiseen. Kulttuurinen väkivalta voi näin ilmetä esimerkiksi valtion johtajan kuvina, julisteina tai iskulauseina. Kulttuurinen väkivalta voi ilmetä myös viihteellisessä mediassa kuten runoissa tai tv-sarjoissa. (Galtung 1990, 291.) Esimerkiksi erot tyttöjen ja poikien väkivaltaisen nujakoinnin tulkinnessa voidaan nähdä kulttuurisen väkivallan käsitteen avulla. Poikien välinen nujakointi helposti kuitataan toteamalla 'pojat on poikia'. Sanonta ei oikeuta tappelua, mutta oikeuttaa sitä, jolloin väkivalta liitetään poikana olemiseen. Tyttöjen

väliseen nujakointiin puututaan nopeammin, sillä se erottuu kulttuurisesta kontekstista poikkeamana. (Jokinen 2000, 18–19.)

Myös kulttuurituotteet kuten kirjat, elokuvat ja musiikki edustavat omalta osaltaan väkivaltaista käytävää kamppailua ja neuvottelua. Väkivallan määritelmä ja siihen liittyvät syy-yhteydet muotoutuvat myös osaltaan näissä tuotteissa eri tavoilla. Väkivaltaa voidaan näissä tuotoksissa kyseenalaistaa ja pohtia tai sitä voidaan pitää dramaturgian välineenä ja sillä voidaan myös mässäillä. Kulttuurituotteet voidaankin nähdä olevan osa väkivallan kulttuuria, ellei jopa sen näkyvin osa, sillä ne ovat kaikkien ulottuvilla. (Jokinen 2000, 49–50.)

3.1 Sukupuolikategoriat

Sukupuolikategorioiden yhteydessä on yleisesti läsnä, mutta harvoin noteerattu sukupuoliyhtymien erojen huomioiminen. Sukupuoliluokka (mies ja nainen, ei-binaarinen) ja sukupuoli (onko henkilö cis-sukupuolinen vai ei) ovat molemmat olennaisia sukupuolirakenteen osia, joka soveltuvat kuvaamaan kaikkia sukupuoli-olentoja ja informoimaan mahdollisuuksia elämässä. Sukupuolen kategoria ja asema koskee jokaista sukupuoleen perustuvaa toimijaa yhteiskunnassa, joissa sukupuoli on määrätty ja sitä pidetään sosiaaliselle identiteetille tärkeänä. Tällöin sukupuoleen viittaavat kategoria ja asema vaikuttavat kaikkiin, jotka kommentoivat ihmisten sosiaalista asemaa sukupuolen perusteella. Erilaisten analyttisten työkalujen käyttäminen kannustaa yhteiskuntatieteilijöitä ilmaisemaan sukupuolen ideologiset rakenteet vivahteikkaammin ja näin myös mahdollisesti haastamaan niitä. (Kolber 2023, 418, 434.)

Tutkimuksessa, jossa pyrittiin selvittämään sitä, miten laajasti kaksihakmoinen kehys voi tarjota näkemyksiä sosiaalisuuden kulmakivistä. Lisäksi selvitettiin sitä toimivatko sukupuoli-kategoriat mies ja nainen kaksihakmoisina käsitteinä siten, että sekä sukupuoli-identiteetti että sukupuoliperusteiset arvot ja normit voisivat johtaa erilaisiin johtopäätöksiin luokkaan kuulumisesta. (Guo & Dweck & Markman 2021, 28–29.) Tutkimus rakentui Knobens, Prasadnan ja Newmanin (2013) tutkimukselle, jossa he pyrkivät tarjoamaan todisteita "kaksoisluonteisten käsitteiden" luokasta, jossa käsitteet luonnehtivat jäseniään sekä joukkona konkreettisia piirteitä että abstrakteina arvoina, joita nämä ominaisuudet auttavat toteuttamaan. Nämä kaksi toisistaan selkeästi erottuvaa tasoa liittyvät olennaisesti toisiinsa, mutta ovat kuitenkin erilaisia: lisäksi ne voivat olla myös vastakkaisia tai antaa erilaisen johtopäätöksen luokkaan kuulumisesta. Tällainen kaksoishahmon malli voi löytyä valikoimasta erilaisia käsitteitä, kuten opettaja, rikollinen tai taide. (Knobe ym. 2013, 242–243.)

Tutkimuksen mukaan sekä aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen, sekä "mies" että "nainen" muistuttivat kaksihakmoisia käsitteitä kielellisesti, mutta niiden merkitys luokkajäsenyyksinä katosi yksilöillä, jotka rikkovat vakiintuneita perinteisiä sukupuolinormeja. Lisäksi vain "mies" palautti kaksoisluonteensa, kun moraalinormit korvasivat sukupuolen normit. Mahdollisuutena on, että epäjohtonmukaisuudet ja erot heijastavat historiallisia ja yhteiskunnallisia muutoksia sukupuolikäsitteissä, sekä niihin liittyvissä arvoissa ja normeissa. (Guo ym. 2021, 29.)

Sukupuolikategorioita ja niiden hahmottamista on tutkittu esimerkiksi lasten kohdalla. Tutkimuksessa, jossa keskityttiin sukupuoliluokkatiedon, sukupuolistereotyyppien ja sukupuolen näkyvyyden vaikutukseen pienten lasten induktiivisiin yleistyksiin liittyen heille uusiin biologiin ja käyttäytymisen ominaisuuksiin. Ennen induktiivista yleistystehtävää lapset osallistuivat kuvien lajittelutehtävään, joka joko rohkaisi sukupuolistereotyyppioihin, korosti sukupuolta tai ei viitannut sukupuoleen. Odotusten mukaisesti stereotyyppioihin rohkaistaessa molemmat ikäryhmät tekivät sukupuoleen perustuvia yleistyksiä. Toisaalta odotusten vastaisesti, lapset eivät yleistäneet sukupuolen perusteella useammin stereotyyppisessä tilanteessa kuin neutraalissa tilanteessa. Nuoremmat lapset käyttivät sukupuolta perustana biologisten ominaisuuksien yleistämiseen ja vanhemmat lapset käyttivät sukupuolta käyttäytymispiirteiden osalta. Stereotypisointi näytti lisäävän sukupuoleen perustuvaa induktiota, mutta jonkin verran sukupuoleen perustuvaa päättelyä esiintyi myös ilman stereotypiaa. Sukupuoleen perustuvan päättelyn puuttuminen neutraalissa tilanteessa ei saanut johdonmukaista tukea. (Pillow & Vilma & Low 2022, 336.) Toisessa tutkimuksessa keskityttiin eläinlajien ja ihmisen sukupuolen käsitteiden kehittymiseen käyttämällä päättelytehtävää. Nuoremmat lapset (5- ja 6-vuotiaat) kohtelivat eläinlajeja ja ihmisen sukupuolta toisiaan vastaavina. Lapset tekivät samantasoisia luokkapohjaisia päätelmiä ja hyväksyivät samanlaisia selityksiä. Sitä vastoin 10-vuotiaat ja aikuiset käsittelivät sukupuolta ja eläinlajeja toisistaan eroavina käsitteinä. He pitivät sukupuoleen liittyviä käyttäytymisominaisuuksia avoimina ympäristön vaikutuksille ja hyväksyivät ympäristöön perustuvat mekanismit sukupuolen selittämiseksi. Kaiken ikäiset lapset osoittivat erilaista päättelyä fyysisistä ja käyttäytymisominaisuuksista, mutta erilaistuminen muuttui vakaammaksi iän myötä. (Taylor & Rhodes & Gelman 2009, 461.)

Sukupuolikategorioita on käytetty myös esimerkiksi tutkittaessa henkilöön yhdistettyä uhkaa. Ihmiset muodostavat muista ihmisistä kuvan heidän pysyvistä demograafisista ominaisuuksistaan, kuten ikä tai sukupuoli sekä tilanteen mukaan joustavista dynaamisista

vihjeistä, kuten emotionaalisista ilmaisuista. Tutkimuksessa selvitettiin sitä, miten sukupuoli (mies, nainen) tai tunteiden ilmaisu (neutraali, hymyilevä) vaikuttaa uhkaavan ihmisen vaikutelmaan. Tutkimuksessa havaittiin, että sukupuolen ja tunteiden ilmaisun näkyvyyden nostaminen muokkasi sekä sukupuoliharhaa että ilmaisuharhaa. Kohdeluokan, kuten tunteiden ilmaisun, luominen havaittavasti vähensi harhaa, joka johtui toisesta kategoriasta, kuten sukupuolesta. Sekä sukupuolta ilmaisevat vihjeet että tunteita ilmaisevat vihjeet vaikuttivat siihen, miten kohdekasvot arvioitiin. Kasvot nähtiin vähemmän uhkaavina, kun niitä edelsi naisen tai hymyilevän henkilön kasvot kuin jos niitä edelsi mies tai neutraali ilme. Lisäksi tunteilla ja sukupuolikategorioilla oli interaktiivinen vaikutus uhkakuviin. Sukupuoliharha oli heikompi, kun edeltävän henkilön kasvot hymyilivät. (Rees ym. 2022, 597, 607–608.)

3.2 Stereotyyppit mediassa ja ideaaliuhri

Sukupuolen ja väkivallan yhteys on siis moniulotteinen, eikä sen olemassaoloa voi tai pidä kieltää. On kuitenkin huomioitava, että keskustelu sukupuolen ja väkivallan välillä voi myös sisältää stereotyyppioita, jotka ovat jääneet ajan kuluessa keskusteluun ilman, että niiden paikansäilyvyyttä nyky-yhteiskunnassa on tarkasteltu. Tässä mediassa on merkittävä rooli. Voidaan keskustella siitä, uusintaako media erilaisia oletuksia ja stereotyyppioita.

Vaikka media voi lisätä tietoisuutta, myös esimerkiksi seksuaalisesta väkivallasta mediassa vääristynyt kuva voi myös osaltaan ylläpitää laajalle levinneitä väärinkäsityksiä ja myyttejä liittyen seksuaaliseen väkivaltaan. Nämä myytit voivat osaltaan johtaa toisaalta uhrien kokemusten vähättelyyn, kieltämiseen ja hiljentämiseen, ja toisaalta aiheuttaa moraalista paniikkia 'vaarallisista vieraista' ja luoda kuvaa värillisistä miehistä seksuaalisina saalistajina. Lisäksi media keskittyy lähinnä kuvaamaan naisia uhreina ja miehiä tekijöinä, jolloin moni seksuaalisen väkivallan ilmenemismuoto jää huomiotta, kuten miesuhrit ja naistekijät. (Serisier 2017, 2, 9.)

Seksuaalisesta väkivallasta puhuttaessa mediassa korostuvat tyypillisesti naisuhrit, jotka kuuluvat ylä- tai keskiluokkaan ja jotka eivät ole etnisesti valtaväestöstä poikkeavia. Seksuaalisen väkivallan uhrit, jotka ovat alemmasta sosiaaliluokasta tai etnisestä vähemmistöstä ovat mediassa aliedustettuina tai heidät sivuutetaan. (Serisier 2017, 2.) Median tarjoama vääristynyt kuva voi johtaa ongelmiin, kun median kuluttajalle syntyy vääristynyt kuva todellisuudesta (Slakoff 2022, 1662).

Puhuttaessa perheväkivallasta (domestic violence) on nostettu esiin, että suuressa osassa varhaisesta tutkimuksesta esitetään väkivallan johtuvan miesten halusta hallita ja kontrolloida. Ajattelutavan juuret ovat historiallisesti ja sosiaalisesti rakentuneissa patriarkalisissa arvoissa, jotka korostavat ja helpottavat miesten etuoikeuksia. Nämä tutkimukset ovat olleet avainasemassa naisten kokeman väkivallan ja naisten tukitarpeiden korostamisessa ja tutkimisessa. (Hine & Bates & Wallace 2022, 2.) Perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta on usein muotoiltu naisten ongelmaksi tai naiseen kohdistuvana väkivaltana ja vastaavasti miehistä on puhuttu hyökkääjänä ja vahingon aiheuttamiseen kykenevänä yksilönä. Tällaisista uskomuksista voidaan puhua sukupuoliparadigmana. (Dutton & White 2013, 5.) Miehet ovatkin tyypillisesti julkisessa keskustelussa unohdettu ja piilossa pysyvä perheväkivallan uhri-ryhmä, vaikka tutkimuksen valossa heidät on nähty jo vuosia (Cook 2009; sit. Hine ym. 2022, 2). Esimerkiksi hollantilaistutkimuksen mukaan suuri osa miehistä, jotka olivat kokeneet perheväkivaltaa, eivät pystyneet puhumaan asiasta poliisille. Miehiä, jotka ilmoittivat asiasta poliisille, ei välttämättä otettu vakavasti, ja heitä saatettiin jopa syyttää tilanteesta. Joissain tilanteissa poliisi myös kieltäytyi yhteistyöstä, kun uhri halusi tuoda väkivallan esille. Miehet olivat halukkaampia puhumaan kohtaamastaan perheväkivallasta, kun heihin oli kohdistettu fyysistä väkivaltaa ja heitä oli pahoinpidelty jollakin esineellä. (Drijber & Reijnders & Ceelen 2013, 176.)

Miehiin liitetyt stereotypiat ja miehisyteen ja maskuliinisuuteen liittyvät odotukset vaikuttavat sekä heidän omaan käsitykseensä kohtaamastaan väkivallasta sekä avun hakemiseen ja päätökseen hakea apua. Lisäksi stereotypiat vaikuttavat tukipalvelujen saatavuuteen. (Hine ym. 2022, 25.) Tukijärjestelmä, joka on suunnattu perheväkivallan naisuhreille, sulkee osan mahdollisesti apua tarvitsevasta väestöstä pois avun piiristä. Tuen tarjoajat eivät välttämättä kykene kohtaamaan uhriksi joutuneita miehiä, jos suuri osa tukipalveluista on suunnattu ensisijaisesti naisille. Miesuhrit voivat helposti tuntea olonsa eristetyiksi ja heidän voi olla vaikea saada tietoa ja tukea, erityisesti tilanteessa, jossa heidän avunpyyntönsä poliisin suunnalta sivuutetaan. (Drijber ym. 2013, 177.)

Erityisesti uhriin liittyy tällaisia stereotypioita, jotka toistuvat väkivallan retoriikassa. Esimerkiksi Nils Christie (1986) lähestyy tätä ideaaliuhrin käsitteen kautta. Ideaaliuhrin käsitteellä viitataan henkilöön, joka rikoksen kohdatessaan saa helpoiten kokonaisvaltaisen uhrin aseman tai roolin. Ideaaliuhri voidaan nähdä julkisena abstraktina statuksena tai roolina, kuten sankari tai petturi. Sosiaalinen ja kulttuurinen konteksti vaikuttavat siihen, kuka voidaan missäkin tilanteessa nähdä uhrina. (Christie 1986, 12.)

Cristie (1986, 11–12) esittää, että uhrina oleminen ei ole objektiivinen ilmiö, sillä kaikki samassa tilanteessa olevat henkilöt eivät koe tilannetta samalla tavalla. Uhrikokemukseen vaikuttavatkin henkilön tekemät tulkinnat tilanteesta. Lisäksi ilmiötä voidaan tarkastella sekä persoonallisuuden tasolla, että sosiaalisen järjestelmän tasolla. Yksilöiden välillä voi olla eroja siinä, miten herkästi heillä on taipumus nähdä itsensä uhrina, kun puolestaan yhteiskunnallisella tasolla voidaan nähdä eroja siinä, kenet nähdään uhrina missäkin paikassa.

Christie (1986, 12) jakaa ideaaliuhria määrittävät tekijät viiteen osaan, jotka ovat uhrin heikkous, mitä uhri oli tekemässä rikoksen hetkellä, rikoksen tekopaikan vaikutus, tekijän ominaisuudet ja rikoksen uhrin ja tekijän välinen suhde. Uhrin heikkoudella viitataan fyysiseen heikkouteen tai heikkoon yhteiskunnalliseen asemaan ja vähäisiin vaikutusmahdollisuuksiin. Uhrin tekemisellä tekohetkellä viitataan siihen, oliko hän suorittamassa jotain kunnioitettavaa projektia tai tehtävää vai ei. Tekopaikan vaikutuksella tarkoitetaan sitä, minkä verran uhri itse olisi voinut vaikuttaa rikoksen tapahtumiseen, olisiko hänen ollut mahdollista ”pitänyt tietää paremmin” ja näin ollen välttää esimerkiksi hämärää kujaa, vai tapahtuiko rikos kirkaassa päivänvalossa. Tekijän attribuutit viittaavat siihen, kuinka uhkaava tekijä on eli kuinka hyvin hän sopii ideaalitekijän rooliin. Rikoksen ja uhrin välisessä suhteessa merkityksellistä on se, tunsivatko nämä kaksi henkilöä toisensa etukäteen. (Em.)

Esimerkiksi raiskauksen uhriin suhtautuminen riippuu siitä, miten uhri käyttäytyy ja millainen sosiaalinen status hänellä on. Media kiinnittää huomiota vain sen huomiokynnyksen ylittäviin uhreihin, eli heihin, jotka kuuluvat korkeampaan sosiaaliluokkaan ja joilla ei ole etnistä taustaa. Suuri osa tapauksista ei saa ollenkaan huomiota. Kuitenkin myös niissä tapauksissa, jotka media ottaa käsittelyynsä uhrin henkilökohtainen historia ja toiminta analysoidaan tarkasti. Uhrista muodostetaan kuva näiden tarkastelujen perusteella ja hänet esitetään joko uhrikuvan ansaitsevana raiskauksen uhrina tai uhrina, joka ei ansaitse uhristausta. (Serisier 2017, 4.) Esimerkiksi seksuaalisen moraalisuuden ja konventionaalisen feminiinisyyden ehtojen täyttäminen teoissa ja käytöksessä vaikuttaa siihen, hyväksytäänkö raiskaus (Serisier 2005, 124). Mediassa voidaan nähdä seksuaalisen väkivallan uhreja, jotka esitetään epäsympaattisina (Serisier 2017, 4).

Suomalaisessa keskustelussa tällaisia ideaaliuhreja on tunnistettavissa ainakin lähisuhdeväkivallasta, seksuaalirikoksissa sekä ryöstörikoksissa. Pitkään lähisuhdeväkivallan ideaaliuhri on ollut nainen ja tekijänä mies. Seksuaalirikoksiin liitetään usein mielikuva niin sanotuista puskaraiskauksista, jossa tuntematon henkilö hyökkää uhrin kimppuun. Ryöstön

kohteena puolestaan nähdään herkästi vanha nainen, joka ilman syytä joutuu tuntemattoman tekijän ryöstön uhriksi omassa kodissaan. Vastaavasti voitaneen puhua myös ideaalitekijästä. Tyypillinen kuvaus suomalaisessa kontekstissa tekijästä on työtön ja alkoholisoitunut mies, joka köyhyyden ajamana varastaa päihtyneenä. Sekä ideaaliuhrin että ideaalitekijän konstruktioit poikkeavat kuitenkin lähes säännönmukaisesti kriminologisen tutkimuksen perusteella todellisesta uhrista ja tekijästä. Tutkimusten mukaan esimerkiksi suurin osa raiskauksista tapahtuu yksityisessä tilassa uhrin tunteman henkilön toimesta ja ryöstön uhriksi joutuu useammin julkisissa tiloissa nuori mies ja ryöstäjä on toinen mies. (Ellonen ym. tulossa).

Puhuttaessa ideaaliuhrista, tuleekin väistämättä esille myös kysymys siitä, kuka sitten on ideaali rikoksentekijä tai ei-ideaali rikoksentekijä. Ideaaliuhri ja ideaali rikoksentekijä ovat toisiinsa kietoutuneita, sillä mitä ihanteellisempi rikoksen tekijä on, sitä ihanteellisempi on myös uhri. (Cristie 1986, 18.) Cristie (1986, 18) havainnollistaa tätä ajatusta kuvaamalla epäideaalia rikoksentekijää. Esimerkiksi useimmat väkivaltarikosten tekijät eivät sovi ideaalin rikoksentekijän muottiin. Miesten välisestä väkivallasta tilastollisesti suuri osa tapahtuu julkisilla paikoilla molempien osapuolten ollessa humalassa. Lisäksi tilanteessa on usein epäselvää, kuka väkivaltaisen teon aloitti. Tämä kuvaus kuitenkin antaa väärän kuvan puhuttaessa ideaalista rikoksentekijästä. Ihanteellinen rikollinen eroaa uhrista. Hän on moraalisesti vaarallinen musta mies valkoista uhrin vastaan, joka tulee jostakin kaukaa. Hän on ihminen, joka on kuitenkin lähellä sitä, ettei ole enää ihminen. Tämä on suurelta osin myös julkinen kuva rikoksentekijästä. (Cristie 1986, 19.)

Myös esimerkiksi seksuaalisen väkivallan kohdalla vääristyneisyyttä kuvaa muun muassa keskittyminen tuntemattomien tekemiin rikoksiin. Todellisuudessa tyypillisempää on se, että tekijä on uhrin tuntema normaali henkilö uhrin lähipiiristä. Lisäksi valtavirtamedia tyypillisesti korostaa tekijöinä mieshenkilöitä, jotka ovat etnistä vähemmistöä, heillä on muuta etnistä taustaa tai he kuuluvat matalampaan yhteiskuntaluokkaan. Vastaavasti medially on taipumus yliedustaa näihin luokkiin kuuluvia henkilöitä, jolloin media vääristää tosimaailman tilannetta. Lisäksi stereotyyppiset kuvaukset seksuaalisen väkivallan tekijästä voivat pyyhkiä näkyvistä tekijöitä, jotka eivät sovi stereotypiaan. (Serisier 2017, 2, 6–7.)

Sekä totuusperäinen että fiktiivinen media omalta osaltaan osallistuu erilaisten, myös vääristyneiden stereotyyppien ylläpitämiseen. Erityisesti silloin kun media myötäilee vääristyneitä mielikuvia uhrista ja tekijästä tilanne ei ole hyvä. Stereotyyppioista poikkeavat tapaukset

voivat jäädä näkymättömiksi, jolloin kokonaiskuva rikollisuudesta vääristyy. Vääristynyt kuva voi vaikuttaa äärimmillään jopa siihen, miten rikoksista ilmoitetaan uhrina. Jos uhri kokee oman tapauksensa voimakkaasti median esittämien stereotyyppien vastaisena, hän saattaa jopa olla ilmoittamatta asiasta eteenpäin. Toisaalta myös stereotyyppioista voimakkaasti poikkeaminen voi luoda lisäksi kiinnostusta median suunnalta, joka omalta osaltaan mahdollisesti voisi aiheuttaa rikoksen uhrille ylimääräistä taakkaa rikoksen uhriksi joutumisen lisäksi.

3.3 Toimijuus

Toimijuudella (agency) viitataan abstraktiin ja moniulotteiseen käsitteeseen, jonka merkitys jää helposti epämääräiseksi. Jos toimijuudesta puhutaan todellisuudesta irrallisena, on vaarana, että käsite pelkistyy vain näennäisiksi valinnoiksi sekä niiden vapauden ihannoimiseksi. Tosiasiassa tulisi ottaa huomioon se, etteivät ihmiset tee valintoja tyhjiössä. Valintoihin vaikuttavat esimerkiksi yksilön kyvyt ja taidot, sekä usein tiedostamattomat sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja aineelliset asiat, jotka rajoittavat valintoja. Lisäksi toimijuus ei ole mahdollista ilman valtaa ja voimaa vaikuttaa asioihin ja päättää asioista. Selkeimmin toimijuus ja sen ehdot ovatkin tarkasteltavissa silloin, kun toimijuus on jollain tavalla puutteellista tai rajoittunutta. Toimijuus ja siihen liittyvä elämänhallinta näyttäytyy yksilötasolla keskeisenä ja välttämättömänä aikuisuuteen kuuluvana hyveenä. (Eteläpelto & Heiskanen & Collin 2011, 11, 13–15.) Näkemys toimijuudesta luonnostaan myönteisenä tulisi kyseenalaistaa ja nähdä se pikemminkin toiminnan painopisteenä (Evans 2013, 47). Puhuttaessa toimijuudesta rikollisuuden kontekstissa se voidaankin nähdä pyrkimyksenä statuksen nostamiseen ja jos statuksen nostaminen on rikoksen tekemisen taustalla, niin toimijuuden voidaan myös nähdä olevan rikollisen teon taustalla (Lindegaard & Jacques 2013, 87).

Laub ja Sampson (2003, 37) esittävät, että rikollisuuden sinnikkyyttä (persistence) ja rikollisuuden torjumista (desistance) voidaan merkityksellisesti tarkastella yhdessä teoriassa. Rikollisuuden sitkeys selittyy puutteella sosiaalisessa valvonnassa, vähässä jäsennellyssä rutiinotoiminnassa ja määrätietoisessa toimijuudessa. Samalla rikollisuuden vastustamista selitetään sosiaalisen kontrollin, strukturoitujen rutiinotoimintojen ja määrätietoisuuden kautta. Tällöin toimijuus tai henkilökohtainen valinta sekä tilannekonteksti ja erityisesti rutiinotoiminnot, ovat tärkeitä rikollisen käyttäytymisen vakauden ja muutoksen kuvaamiseksi. Yksilö tekee valintoja ja on aktiivinen osallistuja elämässään. Tällöin toimijuus on osa rikollisuuden ymmärtämistä, eikä rikollisuus ole vain heikentyneitä sosiaalista kiinnittymistä. (Laub & Sampson 2003, 37–38.)

Toimijuus on tutkimuksessa tuotu esiin rikollisuuden vastustamista muuttavana tekijänä. Rikollisuuden vastustaminen sisältää vaihtoehtoisen tulevaisuuden identiteetin kuvittelemisen ja tämä on yksi toimijuuden osa-alue vastustamisessa. Toimijuuden käyttäminen kuitenkin riippuu sosiaalisesta kontekstista, joka rajaa tulevien mahdollisuuksien valintaa. Kohdatesaan epävarmuutta tai rakenteellisia esteitä mahdollisilla rikollisuuden vastustajilla saattaa olla taipumusta palata toistuvaan toimijuuteensa, joka tukee rutiinia tai tavanomaista toimintaa. Tämä voi olla rutiinitoimintaa, jolla yritetään saavuttaa tiettyjä pyrkimyksiä tai tavoitteita tai yritystä palauttaa turvallisuuden tunnetta. Vaikka nämä rutiinit tai tavanomainen toiminta eivät sinänsä sisällä rikosten tekemistä, ne voivat kuitenkin johtaa vähäisempään vastustamispyrkimykseen. Lisäksi toistuva toimijuus, rutiinit ja tavanomainen toiminta sisältävät vähemmän sosiaalisia verkostoja ja ihmissuhteita, jotka saattaisivat olla avuksi rikollisuuden vastustamisessa. Rutiiniin sisältyvässä sosiaalisessa verkostoon saattaa liittyä ongelmallista päihteiden käyttöä, epävirallista tai satunnaista työtä sekä epävakaita ihmissuhteita. Toimijuudelle keskeisenä rikollisuuden vastustamisessa näyttäytyi tarkoituksellinen itsensä muuttaminen. Tämän muutoksen tulisi kuitenkin sisältää ymmärrystä siitä, kuinka yksilö suunnittelee toimivia keinoja saavuttaakseen pyrkimyksensä, ja sitä kuinka he määrittelevät realistisia, mutta kuitenkin vastustukseen keskittyviä vaihtoehtoja institutionaalisen epävarmuuden ja rakennemuutosten olosuhteissa. (King 2013, 317, 331–332.)

Toimijuudella on myös pimeä puoli. Jotkut ihmiset valitsevat rikollisen tien muuttaakseen elämäänsä ja kun näin tapahtuu, rikollisuuden taustalla on vapaus toteuttaa omia tahtojaan. Tätä pimeää puolta on tutkittu haastattelu- ja havainnointiaineiston perusteella Etelä-Afrikassa, elämänkulun ja rationaalisen valinnan näkökulmista. (Lindegaard & Jacques 2013, 85.)

Toimijuuden ymmärtäminen rikollisuuden taustalla edellyttää myös tekijöiden sosioekonomisen kontekstin ymmärtämistä. Kaupunkialueilla, joita kuvaa sosiaalisten ongelmien kasautuminen, rikollisen mahdollisuudet saada koulutusta tai työtä, perheen elättämiseksi laillisesti on vaikeaa, ellei täysin mahdotonta. Tällaisissa ympäristöissä rikollisuus oli tie, jolla voidaan pyrkiä parempaan asemaan elämässä. Tutkimuksen mukaan rikollisuus näyttäytyi keinona uudelleen määritellä itseään tavalla, joka antoi itsetuntoa ja valtaa, sen sijaan, että itseä rakennettaisiin olosuhteiden uhrina. On kuitenkin huomioitava, että samanlaisissa ankarissa olosuhteissa suuri osa paikallisista nuorista miehistä löytää edelleen tapoja elää elämää ilman rikollisuutta. Se, mikä näyttää erottavan nämä kaksi ryhmää toisistaan, on heidän

kykynsä hyväksyä puutteelliset olosuhteet. Tyypillisesti rikoksia tekevät nuoret miehet ovat niitä, jotka haluavat muuttaa elämänsä nopeasti. (Lindegaard & Jacques 2013, 91, 96–67.)

Amerikkalaisessa kulttuurissa toimijuus nähdäänkin ensisijaisesti yksittäisten henkilöiden ominaisuutena, kun puolestaan muissa kulttuureissa toimijuus nähdään ensisijaisesti ryhmien, tai ei-inhimillisten toimijoiden, kuten jumalten tai kohtalon, ominaisuutena. Kulttuuriset käsitykset toimijuudesta ovat olemassa sekä julkisissa muodoissa, kuten diskursseissa, teksteissä ja instituutioissa, että yksityisissä muodoissa yksilön sisällä, kuten hänen havainnointirakenteissaan. (Morris & Menon & Ames 2001, 169.) Ihmiset tekevät monia johtopäätöksiä toiminnasta ja sen tuloksista, sekä siitä, ketä syytetään mistäkin. Toimijuus ei näin näytä olevan kiinteä ja universaali ominaisuus, vaan se miten toimijuus rakentuu, riippuu kontekstista. (Fausey ym. 2010, 1.) Toimijuus voidaankin ymmärtää myös kulttuurijärjestelmän rakentamana. Toimijuuden ymmärtämisen voi katsoa siirtyneen yliluonnollisesta tai jumalallisesta auktoriteetista tai sosiaalista järjestelmää ympäröivistä luonnonvoimista yhteiskuntaan. Yhteiskunnan kulttuurinen systeemi rakentaa yksilöstä valtuutetun toimijan monista syistä, myös itseään varten. Erityisesti modernissa yhteiskunnassa osallistujat toteuttavat identiteetissään merkittävää toimijuutta laajoja kollektiivisia tarkoituksia varten. (Meyer & Jepperson 2000, 100–101.) Toimijuuden rakentumisessa on mukana myös ihmisen muisti ja huomioimiskyky. Yhtenä toimijuutta rakentavana kulttuurisena tekijänä on myös kieli ja kielen tarjoamat mahdollisuudet. Kielellinen ympäristö vaikuttaa siihen, millaisena toimijuus näyttäytyy eri konteksteissa. (Fausey ym. 2010, 1.)

Yhteiskuntateoreettisesti tunnustetaan, että keskeiset sosiaaliset kokonaisuudet on rakennettu ajan mittaan yksityiskohtaisemmin. Yksilöistä, organisaatioista ja kansallisvaltioista tulee taustalla olevien etujensa laillisia edustajia, kun otetaan huomioon standardoidut vastuut toteuttaa kuviteltuja moraalisia ja luonnollisia periaatteita. Ihminen toimijana esimerkiksi hallitsee elämänsä kantaen vastuuta paitsi oman etunsa, myös laajempien rationalisoitujen toimivallan antamien sääntöjen heijastamisesta. Avuttomuus, tietämättömyys ja passiivisuus voivat olla ihmisille hyvin luonnollisia ominaisuuksia, mutta ne eivät ole kuitenkaan tehokkaan toimijan ominaisuuksia. Nykyaikaiset toimijat osallistuvat kaikenlaisiin pyrkimykseen kehittääkseen toimijuuttaan, vaikka tämä ponnistelu ei ajaisi suoraan heidän omaa etuaan. (Meyer & Jepperson 2000, 107.)

Esimerkiksi naisen pyrkimystä toimijuuden saamiseksi on kuvailtu sen esteiden kautta. Vaikka olettaisimmekin, että toimijuuteen sisältyy oletus yksilön itsemääräämisoikeudesta

ja itsevarmuudesta, näiden merkitys voi kuitenkin vaihdella eri yhteyksissä. Tällöin tunnistettavissa on kolme toimijuuteen liittyvää ongelmallista näkökulmaa. Ensinnäkin ero yksilöllisyyden (eli kyvyn tehdä omia valintoja ja päätöksiä) ja yksilöllisen oman edun tavoittelun välillä vaihtelee henkilöstä toiselle. Toisaalta länsimaisessa, kuten muissakin kulttuureissa törmätään ristiriitoihin toimijuuden merkityksestä ja sen moraalisisesta asemasta, josta löytyy viitteitä esimerkiksi uskonnollisten tekstien painotuksissa tai muissa sosiaalisen kunnioituksen muodoissa. Lisäksi toimijuus saatetaan kieltää kokonaan erilaisissa merkityssysteemeissä ja esimerkiksi niihin liitetyissä kunnia- ja häpeäkoodeissa. Naisen toimijuuden voidaan katsoa rakentuvan kulttuurisesta tavasta nähdä nainen, joka on vieras muille kulttuureille. (Evans 2013, 60–61.)

4. Tutkimusasetelma

Tässä kappaleessa esittelen tutkimukseni tutkimusasetelman. Aloitan tutkimuskysymyksestä, jonka jälkeen jatkan aineiston ja aineiston erityispiirteiden läpikäymisellä. Viimeisenä esittelen tutkimusmenetelmän.

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkielmassani tutkin sitä, miten miehiä ja naisia kuvaillaan true crime -genren podcastissa. Jolloin tutkimuskysymykseni on: **Miten uhrin ja tekijän henkilöahmo ja hahmon sukupuoli rakennetaan true crime -podcastissa?**

4.2 Aineisto

Tutkielman aineistona käytän suomenkielistä true crime -aiheista podcastia. Aineisto koostuu siis podcast -muotoisista äänitiedostoista, joita kuuntelijat voivat tilata ja ladata laitteilensa tai vaihtoehtoisesti kuunnella eri suoratoistopalveluiden, kuten Spotifyn kautta. Podcastit julkaistaan usein siten, että yhdessä jaksossa keskitytään käsittelemään yhtä rikosta tai rikostapausta. Koska saatavilla on lukemattomia rikosaiheisia podcasteja, on aineistoa rajattava jotenkin. Tässä tutkielmassa keskityn yhteen kotimaiseen podcastiin *Jäljillä*. Kyseessä on suomalainen true crime -podcast, jonka pitäjänä toimii Helsingissä asuva Tilda Laaksonen. Laaksonen tekee podcastia pääasiallisena työnään. Podcast on siirtynyt pääasiassa maksulliselle alustalle syksyllä 2022 viikoittaisen julkaisun osalta, mutta myös suoratoistopalvelu Spotifyn kuuntelijat saavat kerran kuussa jakson kuunneltavaksi maksutta. Valitsin tämän kyseisen podcastin monien joukosta, sillä Spotify nimesi sen yhdeksi

kuunnelluimmista, jolloin sen voisi nähdä merkittävänä tekijänä kotimaisten podcastien kentällä. Jäljillä -podcastia myös markkinoidaan Suomen kuunnelluimpana true crime -podcastina sosiaalisessa mediassa, ja podcastilla onkin Instagram -tilillään 42 000 seuraajaa.

Aineistoksi valikoitui kymmenen podcast jaksoa, jotka on julkaistu Spotify -palvelussa syksyn 2021 ja kevään 2023 välillä. Rajasin jaksot siten, että keskityin jaksoihin, joissa kuvattiin yhtä uhria helpottaakseni henkilökuvausten yksityiskohtaista analyysia. Keskityin aineistossa aikuisiin, tai vähintään nuoriin (yli 16- vuotiaisiin) tekijöihin ja uhreihin ja rajasin lapset ulkopuolelle, sillä pidemmän aikavälin kuvaukset henkilöiden elämästä mahdollistivat kattavamman kuvan esittämisen henkilöistä osana podcast -jaksoja.

Tämän rajauksen puitteissa aineistoon sisältyy monenlaisia true crime -tarinoita, joissa voi esiintyä rikostapauksia ja katoamistapauksia. Osa näistä on selvitettyjä ja osa on jäänyt selvittämättä. Tämän ei kuitenkaan pitäisi haitata tutkimusta, sillä tutkimuksen fokuksena on tarinassa esiintyvien hahmojen kuvaaminen siinä suhteessa, miten heitä kuvataan osana rikoskertomuksia sukupuolikategorioiden mies ja nainen kautta. Ennen varsinaiseen aineiston käsittelyyn ja tuloksiin siirtymistä on tärkeä huomioida aineistoon liittyvät erityispiirteet ja mahdolliset rajoitukset.

4.2.1 Podcastin tekijän vaikutus

Vaikka podcastissa kuvatut asiat perustuvat todellisiin rikostapauksiin ja niissä pyritään esittämään asiat totuudenmukaisesti, podcastin tekijä on kuitenkin lopulta se, joka päättää, miten hän kertoo rikoksen kulusta muodostamansa tarinan ja miten hän esittelee tarinassa olennaisessa osassa olevat henkilöhahmot. Tarina perustuu tekijän tekemään taustatyöhön tapauksen tiimoilta, mutta taustatieto ei välttämättä ole aina kattavaa tai totuudenmukaista. Lisäksi podcastin tekijän on välillä välttämätöntä jättää asioita mainitsematta, jotta kuuntelija pystyy seuraamaan tarinaa ja jotta tarina ei veny liian pitkäksi.

Podcastien tekijöihin keskittyneessä haastattelututkimuksessa kävi ilmi, että podcasteja tehdään voimakkaasti muun muassa sillä ajatuksella, että niillä pyritään kouluttamaan yleisöä oikeusjärjestelmästä ja sen toiminnasta. Haastatellut myös jakoivat ajatuksen oikeusjärjestelmään vaikuttamisesta, sekä objektiivisuudesta ja oikeuden ajamisesta. Podcastien tarkoituksena ei ollut kuuntelijan manipuloiminen vaan informaation levittäminen niin oikeusjärjestelmästä, kuin tapauksesta, johon keskityttiin. Haastatteluista nousi esille se, kuinka paljon aikaa jaksojen valmisteluun ja käsiteltävien tapausten taustatyöhön käytetään ja kuinka vakavasti tapauksen faktojen esittäminen selkeästi ja lyhyesti otettiin. Haastatteluissa korostui

halu kuuntelijan informoisesta niin kattavasti, että kuuntelija pystyy tekemään itse johtopäätöksensä kuulemastaan. (Boling 2019, 168.) Osa podcastien tekijöistä tuo selkeästi esille ajatuksensa lähteidensä ja tietojensa luotettavuudesta, esimerkiksi mainitsemalla, että tapahtumista on useita versioita tai painottamalla sitä, että kuvaus on annettu tietyn henkilön näkökulmasta. Tämä läpinäkyvyys lisää kuuntelijan kykyä arvioida kuulemansa todenmukaisuutta ja etsiä tapauksesta lisätietoja niitä kaivatessaan.

Podcastin tekeminen on myös osa sisällön tuottamisen kenttää, jossa sen tekijä kilpailee kuuntelijoista muiden tekijöiden kanssa. Jotta kuuntelijat jatkavat podcastin kuuntelemista ja jotta myös uudet kuuntelijat löytävät sen äärelle, on podcastin sisällön vastattava kuuntelijoiden odotuksia. Podcastien tekijöillä voi olla myös taloudellisia intressejä esimerkiksi erilaisten kaupallisten yhteistyökuvioiden merkeissä.

Podcasteissa korostuu myös se, että jaksoja tehdään vain vakavista tai mysteerisistä rikostapauksista, kuten murhista, sarjamurhaajista ja mystisistä katoamistapauksista ja ratkaisemattomista rikosmysteereistä. Tällöin esimerkiksi arkisemmat ja vähäpätöisemmät rikokset eivät ole näkyvillä podcasteissa. Tämä ei liene yllättävää, sillä juuri nämä tapaukset ovat niitä, joilla on eniten viihdearvoa ja joista ihmiset haluavat kuulla. Podcastien voikin nähdä mukailevan Felsonin ja Eckertin (2019, 2) esittämää rikollisuuden dramatiikkaharhaa, jolla viitataan nimenomaan siihen, että dramaattisimmat rikostarinat saavat mediassa huomiota ja kaikista kiinnostavimmat tarinat tuodaan julkisiksi.

4.2.2 Podcast True Crime -viihteen muotona verrattuna muihin formaatteihin

Podcastin muodossa oleva true crime -sisältö perustuu kokonaan äänimaailmalla luotuun tarinaan. Tavallisesti tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että podcastin tekijä kertoo tarinan ja kuluttaja kuuntelee sen. Tekijän on mahdollista käyttää myös muita äänipohjaisia materiaaleja, kuten hätäkeskukseen soitettujen puhelujen nauhoituksia. Tämä valinta on kuitenkin tekijän, ja esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistona analysoiduissa Jäljillä -podcastin jaksoissa ei käytetä mitään niin sanotusti ylimääräistä äänimateriaaleja.

True crime -aiheisissa televisio-ohjelmissa, dokumenteissa ja muussa videomateriaalissa voidaan äänen lisäksi käyttää esimerkiksi kuvia rikospaikalta, videotallenteita valvontakameroista ja haastatteluja. Haastateltavana voi olla uhri tai tekijä itse, heidän omaisensa tai esimerkiksi virkavallan edustajia, jotka ovat olleet mukana tapauksen selvittämisessä. Eriyisesti omaisten haastattelut saattavat olla hyvin tunteellisia, jolloin itse tarinakin värityy näiden tunteiden ilmaisujen kautta. Rikospaikalta otetuissa kuvissa saattaa näkyä joissain

tapauksissa konkreettisia asioita rikoksen kulusta, siihen liittyvistä välineistä tai jopa itse vainaja voi näkyä kuvassa. Joissakin true crime -ohjelmissa myös käytetään näyttelijöitä tapahtumien kuvaamisessa. Tällöin näyttelijät uudelleenrakentavat tapahtumat ja niiden kulun ja katsoja pääsee näin näkemään tapahtumat tarinanmukaisessa järjestyksessä. Herkemmat kuluttajat eivät ehkä kestä näitä sisältöjä, jolloin he valitsevat vähemmän raskaan kuluttamisen muodon tai kokonaan toisen genren. Voisikin ehkä nähdä, että podcast- muotoinen true crime -sisältö on kaikista helpoiten lähestyttävissä, sillä se ei sisällä visuaalista sisältöä ja tunnepitoinenkin sisältö on vähäisempää, erityisesti silloin, jos podcastin tekijä ei käytä ulkopuolisia äänilähteitä.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Yhteiskuntatieteiden metodinen kenttä muotoutuu kaksijakoisuuden ja vastakkainasettelun kautta ja tämä jako voi tuntua selkeältä ja houkuttelevalta. Yhteiskuntatieteissä tämä kaksijakoisuus kuitenkin vastaa huonosti todellisuutta ja jakautuminen laadulliseen eli kvalitatiiviseen ja määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen olisi hyvä ymmärtää pikemminkin kahtena tutkimuksen tekemistä tulkitsevana ideamallina. (Alasuutari 2011, 31–33.) Laadullisella tutkimuksella voidaan viitata kattotermiin, jonka sisälle mahtuu monenlaisia tutkimusperinteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 13.) Laadullisessa tai kvalitatiivisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena, jonka voidaan nähdä heijastavan yksiköksi ymmärretyn kokonaisuuden rakennetta. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastelun kohteena on pienempi joukko, sillä tilastollinen argumentaatiotapa ei ole tarpeellinen. Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, jotka käytännössä nivoutuvat toisiinsa. Nämä vaiheet ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Pelkistämällä viitataan aineiston tarkastelemiseen tietyistä näkökulmista, sekä tehtyjen havaintojen yhdistelemiseen jossa arvoituksen ratkaisemisella viitataan tulosten tulkintaan. (Alasuutari 2011, 38–39, 40, 44.)

Käytän aineiston tarkastelun apuna sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on laajasti käytetty laadullisen tutkimuksen perusmenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Sisällönanalyysi mahdollistaa erilaisten lähdemateriaalien systemaattisen ja objektiivisen tarkastelun. Menetelmällä pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä yleisessä ja tiivistetyssä muodossa, olennaista on kuitenkin lisäksi pyrkiä tekemään tiivistyksestä jonkinlaisia johtopäätöksiä, eikä esittää järjesteltyä aineistoa sellaisenaan tutkimuksen tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Toteutin sisällönanalyysin aineistolähtöisesti. Ensimmäisessä vaiheessa alkuperäistä materiaalia pelkistettiin, jotta tutkimuksen kannalta epäolennainen jää tarkastelusta pois. Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Tällä pyritään etsimään aineistosta samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia, jonka jälkeen löytyneet käsitteet ryhmitellään luokiksi. Luokittelu tiivistää aineistoa. Luokittelua jatketaan yhdistämällä alaluokkia yläluokiksi, joita puolestaan yhdistellään pääluokkien muodostamiseksi. Pääluokat nimetään aineistosta nousevien ilmiöiden mukaan ja lopuksi niistä muodostetaan yhdistävä luokka, joka on yhteydessä tutkimustehtävään. Viimeisessä vaiheessa, eli käsitteellistämässä tutkimuksesta ja valikoidusta tiedosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 104–109.)

Aineisto koostui kymmenestä podcast jaksosta. Jaksot olivat pituudeltaan lyhimmillään 43 minuutin ja pisimmillään tunnin ja yhden minuutin pituisia. Aloitin aineiston käsittelyn jaksosten kuuntelemisella ja litteroimisella. Käytin aineiston litteroimisen apuna Wordin sisäistä sanelutoimintoa. Aineiston litteraatiota kertyi 80 sivua fontin koolla 11.

Aineiston analyysi eteni jaksosten litteroimisesta siihen, että luin litteraatioita tarkasti ja merkitsin värikoodeilla henkilökuvaukset heidän sukupuolensa ja tekijä – uhri kategorioiden mukaan. Tämän jälkeen aloin ryhmittelemään kuvauksia edelleen ja muodostamaan niistä luokkia. Kokosin luokkia pienemmistä luokista pääluokkia kohti. Esimerkiksi aineistosta löytynyt kuvaus naistekijästä ”kertoi siskolleen olleensa poliisien kuultavana ja että hänet on lavastettu” pelkistyi ilmaukseksi lavastuksen esille tuominen. Tämä puolestaan sijoittui alaluokkaan vastuun siirtäminen teosta. Pääluokaksi muodostui tekojen ja tunteiden kuvaaminen. Osa aineistossa esiintyneistä kuvauksista oli valmiiksi varsin tiiviissä muodossa, jolloin ne ovat siirtyneet suoraan pelkistyksiksi sellaisenaan. Esimerkki tällaisesta kuvauksesta on naisuhriin liitetty kuvaus ”menestyi opinnoissa”, joka puolestaan sijoittui opintojen kuvaamisen yläluokkaan ja lopulta ajankäytön kuvaamisen pääluokkaan.

5. Löydökset

Seuraavaksi esittelen aineistosta tekemäni havainnot. Puhun löydösten esittelyn yhteydessä uhrista siten, että viitataan uhrilla jaksossa esitettyyn pääasialliseen henkilöön, johon teot on kohdistettu. Kuudessa jaksossa uhrina oli nainen ja neljässä mies. Tekijällä viitataan niihin hahmoihin, joista puhutaan epäiltynä tai mahdollisena epäiltynä riippumatta siitä, onko heitä lopulta syytetty, pidätetty tai muuten rangaistu rikosoikeudellisesti. Osassa jaksosia

myös tuotiin esille kaksi mahdollista tekijää tai kaksi tekijää, jotka ovat toimineet mahdollisesti yhdessä, jolloin myös nämä henkilöt on huomioitu. Kuvattujen uhrien ja tekijöiden sukupuoli, tapahtumien paikka ja selvittämisen tilanne sekä se tiedon siitä, tunsiko uhri tekijän, on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1: Aineiston jaksojen kuvaus

Uhrin sukupuoli	Kuvatun tekijän/tekijöiden sukupuoli	Jakson tyyppi ja ratkaisu	Tunsiko uhri tekijän	Missä tapahtunut
nainen	mies	murha / selvitetty	kyllä	USA
mies	nainen	murha / selvitetty	kyllä	USA
mies	nainen / mies	murha / selvittämättä	kyllä	USA
nainen	mies	murha /selvitetty	kyllä	Australia
mies	mies / nainen	murha / selvitetty	kyllä	USA
nainen	nainen / mies	murha / selvitetty	kyllä	Australia
nainen	mies	murha / selvitetty	ei	Iso-Britannia
nainen	mies	katoaminen / selvittämättä	ei	USA
mies	mies	katoaminen / selvittämättä	ei	USA
nainen	mies	murha / selvittämättä	ei	Iso-Britannia

5.1 Uhri – Nainen

Naisuhrin kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa neljän pääluokan kautta. Jaoin nämä pääluokat seuraavasti: perhe- ja ihmissuhteet, luonteenpiirteet ja ominaisuudet, tunteiden ja käytöksen kuvaaminen sekä ajankäytön kuvaaminen. Pääluokat ja niiden alaluokat on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2: Uhri - Nainen

PERHE JA IHMISSUHTEET	Lapsuuden perheen kuvaaminen	perherakenne
		Lapsuuden perheen haasteet
		lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvaileminen
		vanhempien huoli
	Parisuhde	parisuhteen kuvaaminen
		parisuhteen ja sen muodostamisen ongelmien kuvaaminen
	Avioliitto	avioliiton kuvaaminen
		avioliiton ongelmien kuvaaminen
lapset		
muiden ihmissuhteiden kuvaaminen		
LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET	positiiviset kuvaukset	
	ulkonäön kuvaaminen	
	terveydentilan kuvaaminen	
	asuinpaikan kuvaaminen	
	haaveiden kuvaaminen	
TUNTEIDEN JA KÄYTÖKSEN KÄYTTÖ	tunnereaktioiden kuvaaminen	
	Käytöksen kuvaaminen	yleinen käytöksen kuvaaminen
		muuttunut ja poikkeava käytös
AJANKÄYTÖN KUVAAMINEN	opintojen kuvaaminen	
	työn kuvaaminen	
	harrastusten ja vapaa-ajan kuvaaminen	

Parisuhteen alaluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, jotka nimesin parisuhteen kuvaamiseksi ja parisuhteen ja sen muodostamisen ongelmien kuvaamiseksi. Parisuhteen kuvaamisen alaluokassa esiintyy pelkistettyjä kuvauksia seurustelusuhdeiden alkamisesta, sekä kuvauksia siitä, millainen suhde on kuten ”hänellä oli muutama eri poikaystävä” ja

”seurustelusuhde oli hyvä ja vanhemmat pitivät poikaystävästä”. Parisuhteen ja sen muodostamisen ongelmien kuvaamisen alaluokassa esillä on kuvauksia parisuhteen ongelmista ja ongelmallisesta käyttäytymisestä, kuten ”ajatteli riitelyn ja kontrolloivan käytöksen kuuluvan parisuhteeseen” sekä kuvauksia siitä, kuinka sinnikkäitä miehet ovat olleet lähestymisyrityksissään parisuhteen muodostamiseksi kuten ”mies oli sinnikäs, eikä ollut jättänyt rauhaan” ja ”ilmeisesti työkaveri oli ollut ihastunut uhriin ja pyytänyt ulos muutaman kerran, uhri oli kuitenkin kieltäytynyt ja sanonut että hänellä on jo poikaystävä”.

Avioliiton alaluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, jotka nimesin avioliiton kuvaamiseksi ja avioliiton ongelmien kuvaamiseksi. Avioliiton kuvaamisen alaluokka sisälsi yleisiä kuvauksia avioliiton solmimisesta ja ennenaikaisesta päättymisestä sekä avioliiton laadusta, kuten ”pariskunta vaikutti iloiselta ja onnelliselta” ja ”jäi leskeksi 30-vuotiaana”. Avioliiton ongelmien kuvaamisen alaluokassa avioliittoa lähestyttiin sen ongelmien kautta ja esillä onkin erityisesti kuvauksia uskottomuudesta ja siitä, kuinka henkilö ”voi liitossa huonosti” ja ”oli kärsivän oloinen, mutta halusi jatkaa avioliittoa, jos mies lopettaisi sivusuhteensa”.

Lasten kuvaamisen alaluokka sisältää pelkistettyjä kuvauksia lasten saannista, kuten ”tytär syntyi”. Muiden ihmissuhteiden kuvaamisen alaluokkaan sijoittuvat kuvaukset ihmissuhteista, jotka eivät liittyneet henkilön lapsuuden perheeseen tai hänen perustamaansa perheeseen, kuten ”pidettyjä naapureita”.

Luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien yläluokka jakautuu viiteen alaluokkaan. Positiivisten kuvausten alaluokassa tuodaan esille henkilöön liitettyjä positiivisia kuvauksia, kuten ”kiltti ja mukava”, ”kuvailtu vanhemman unelmalapseksi” ja ”oli tarkka turvallisuudestaan ja yksityisyydestään”. Ulkonäön kuvaamisen alaluokassa puolestaan tuodaan henkilön ulkonäköä esille esimerkiksi kuvaamalla katoamishetken vaatetusta. Terveystilan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön terveystilaa. Kuvaukset sisältävät kuvauksia diagnosoiduista sairauksista, kuten ”kärsi sydämen rytmihäiriöstä”, ja niiden vaikutuksista elämään. Lisäksi esillä on kuvauksia hoidosta, kuten ”leikkauksen jälkeen suuri osa vaivoista katosi”. Asuinpaikan kuvaamisen alaluokka koostuu asumismuodon kuvauksista, kuten ”asui kämppiksen kanssa” ja ”asui turvallisella alueella”. Haaveiden kuvaamisen alaluokka koostuu henkilön haaveiden ja toiveiden kuvaamisesta, kuten ” talon valmistumisen jälkeen hänellä oli kaikki se mistä oli haaveillut jo lapsena: hyvä aviomies, kaksi lasta, iso ja hieno talo, työpaikka ja sopivasti rahaa”.

Tunteiden ja käytöksen yläluokka jakautuu myös kahteen osaan, jotka nimesin tunnereaktioiden kuvaamiseksi ja käytöksen kuvaamiseksi. Tunnereaktioiden kuvaamisen alaluokassa korostuvat erityisesti pelon tuntemukset, kuten käy ilmi esimerkiksi kuvauksesta ”lähestymiskiellon purkamisen aikana vaikuttanut pelokkaalta” ja kuvauksesta ”remonttimiehet olivat myös ahdistelleet, vihellelleet ja huudelleet perään, josta epämukava ja pelokas olo”. Käytöksen alaluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, joista käytän nimitystä yleinen käytöksen kuvaaminen ja muuttunut ja poikkeava käytös. Yleisen käytöksen kuvaamisen alaluokassa kuvataan henkilön käytöstä ja näissä kuvauksissa korostuu turvallisuushakuisuus, kuten ”ei koskaan kävellyt ulkona yksin pimeällä, pippurisumute aina mukana” ja henkilön taloudelliset päätökset ja niiden mukaan toimiminen, kuten ”osti oman asunnon, koska se tuntui taloudellisesti järkevältä”. Muuttuneen ja poikkeavan käyttäytymisen alaluokassa korostuvat kuvaukset henkilön käytöksen muuttumisesta, kuten ”käytöksen varovaistuminen”.

Ajankäytön kuvaamisen yläluokka jakautui kolmeen alaluokkaan, jotka nimesin opintojen, työn ja harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamiseksi. Opintojen kuvaamisen alaluokka sisältää kuvauksia oppialasta, opintomenestyksestä ja siitä että henkilö ”menestyi opinnoissaan ja oli kiinnostunut niistä”. Työn kuvaamisen alaluokassa henkilön työnkuvan ja sen muutosten ja uralla etenemisen lisäksi tuodaan esille urahaaveet ja töistä nauttiminen. Harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön harrastuksia ja sitä, miten henkilö vietti vapaa-aikansa. Alaluokka sisältää esimerkiksi kuvaukset ”vapaa-ajalla harrasti liikuntaa eri muodoissa, tykkäsi erityisesti juoksemisesta” ja ”työskenteli vapaaehtoisena eläinsuojassa”.

5.2 Uhri – Mies

Miesuhrin kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa neljän pääluokan kautta. Olen jakanut nämä pääluokat seuraavasti: perhe- ja ihmissuhteet, ajankäytön kuvaaminen, luonteenpiirteet ja ominaisuudet sekä käytöksen kuvaaminen. Pääluokat ja niiden alaluokat on kuvattu taulukossa 3.

Taulukko 3: Uhri - Mies

PERHE JA IHMISSUHTEET	Lapsuuden perheen kuvaaminen	Perherakenne
		Lapsuuden perheen haasteet
		lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvaileminen
		vanhempien huoli ja periksiantamattomuus
	muiden ihmissuhteiden kuvaaminen	
	Avioliitto ja lapset	avioliiton (liittojen) kuvaaminen
lapset		
avioliiton ongelmien kuvaaminen ja niiden ratkaisuyritykset		
AJANKÄYTÖN KUVAAMINEN	opintojen kuvaaminen	
	työn kuvaaminen	
	harrastusten ja vapaa-ajan kuvaaminen	
LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET	positiiviset kuvaukset	
	negatiiviset kuvaukset	
	terveydentilan kuvaaminen	
	unelmien ja haaveiden kuvaaminen	
KÄYTÖKSEN KUVAAMINEN	yleinen käytöksen kuvaaminen	
	elämänmuutos	

Pääluokka perhe ja ihmissuhteet jakautuu kolmeen alaluokkaan, jotka nimesin lapsuuden perheen kuvaamiseksi, avioliiton ja lasten kuvaamiseksi ja muiden ihmissuhteiden kuvaamiseksi. Lapsuuden perheen kuvaamisen alaluokka jakautuu edelleen neljään alaluokkaan, joista ensimmäinen perherakenne sisältää kuvauksia perheen koosta ja sisarusten määrästä. Luokka sisälsi esimerkiksi kuvauksen ”kuusihenkisen perheen lapsi”. Lapsuuden perheen haasteiden alaluokka sisältää kuvauksia esimerkiksi vanhempien mielenterveydestä, päihteiden käytöstä ja perheen kohtaamista menetyksistä. Myös suora kuvaus ”lapsuus oli vaikea” on esillä. Lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvailemisen alaluokassa tuodaan esille perheen taloudellista tilannetta ja sitä millaisissa oloissa asuttiin. Tämä ilmeni esimerkiksi kuvauksessa ”vanhemmat työskentelivät bussinkuljettajina, tekivät

lisätuloja varten yövuoroja ruokakaupassa” ja ”perhe asui trailerissa”. Vanhempien huolen ja periksiantamattomuuden alaluokassa puolestaan tuodaan esille vanhempien huolta, etsimisyrittäjiä ja vaivannäköä lapsen löytämiseksi, esimerkiksi kuvaamalla, että ”äiti ei halunnut hyväksyä poikansa katoamista, vaan päätti jatkaa asiasta puhumista niin kauan että hän löytyisi” ja ”isä käytti aikaa poikansa etsimiseen”.

Avioliitto ja lapset alaluokka jakautuu edelleen kolmeen osaan, jotka olen nimennyt avioliiton kuvaamiseksi, avioliiton ongelmiksi ja niiden ratkaisuyrittäjiä ja lapsiksi. Avioliiton kuvaamisen alaluokka sisältää kuvauksia avioliiton solmimisesta ja avioliiton päättymisestä, sekä siitä miten omistautunut henkilö oli avioliitolleen. Alaluokka sisältää muun muassa seuraavat kuvaukset ”tapasi high schoolissa tulevan vaimonsa, seurustelemisen aloittaminen ja yhteisen tulevaisuuden suunnittelu” ja ”halusi pitää vaimonsa/[tekijän] tyytyväisenä”. Avioliiton ongelmien ja ratkaisuyrittäjiä alaluokassa avioliittoa kuvataan esimerkiksi seuraavasti ”oli puhunut papille avioliittonsa ongelmista ja etsi parannuskeinoja”. Lapsia käsittelevä alaluokka puolestaan sisältää kuvauksia lasten saamisesta ja vanhemmuuden roolista henkilön elämässä esimerkiksi kuvaamalla, että ”tyttären saaminen, molempien pitkäaikainen haave” ja ”otti isäpuolen roolin hyvin vakavasti”. Muiden ihmissuhteiden alaluokka puolestaan sisältää kuvauksia muista ihmissuhteista, jotka eivät liittyneet henkilön lapsuuden perheeseen tai hänen perustamaansa perheeseen. Alaluokka sisältää esimerkiksi kuvauksen ”ei vihamiehiä”.

Ajankäytön kuvaamisen yläluokka jakautuu kolmeen alaluokkaan, jotka nimesin opintojen, työn ja harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamiseksi. Opintojen kuvaamisen alaluokka sisältää kuvauksia opintomenestyksestä ja siitä että henkilö ”oli aina pitänyt koulusta”. Työn kuvaamisen alaluokassa henkilön työnkuva ja uralla eteneminen tuodaan esille. Harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön harrastuksia ja mielenkiinnon kohteita sekä sitä, miten henkilö vietti vapaa-aikansa. Alaluokka sisälsi esimerkiksi kuvaukset ”oli aloittanut harrastuksen (metsästys) jo teini-iässä ja jatkanut sitä sen jälkeen” ja ”teki vapaaehtoistyötä tukipuhelimessa”.

Luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien yläluokka jakautuu neljään alaluokkaan, jotka nimesin positiivisiksi ja negatiivisiksi kuvauksiksi. Positiivisten kuvausten alaluokassa henkilöä kuvailtiin esimerkiksi ”mukavaksi ja kiltiksi” ja että hän ”tuli toimeen kaikkien kanssa”. Negatiivisten kuvausten alaluokassa puolestaan tuodaan esille negatiivisia kuvauksia, kuten ”ei sietänyt, jos asiat tehtiin eri tavalla kuin halusi” ja ”erityisesti humalassa riitainen tyyppi”.

Terveyden kuvaamisen alaluokassa kuvataan pääasiassa henkilön mielenterveyttä, mahdollisia ongelmia ja niiden ratkaisuyrityksiä esimerkiksi kuvaamalla, että henkilöllä ”aikaisemmin haasteita mielenterveyden kanssa” tai että ”toisinaan yrittänyt helpottaa pahaa oloaan alkoholilla”. Unelmien kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön unelmia ja haaveita ja sitä, kuinka ne mahdollisesti olivat jo ainakin osittain saavutettu kuvaamalla sitä, kuinka ”lapsesta saakka tehnyt paljon töitä saavuttaakseen unelmansa” ja ”eli sellaista elämää mistä oli aina haaveillut”.

Käytöksen kuvaamisen yläluokka jakautuu kahteen alaluokkaan, joita kutsun yleiseksi käytöksen kuvaamiseksi ja elämänmuutokseksi. Yleisen käytöksen kuvaamisen alaluokassa on esillä henkilölle tyypillisen käyttäytymisen kuvaaminen, kuten ”oli sanonut siskolleen menevänsä metsään kävelylle, ei sanonut milloin tulee takaisin, mutta tässä ei ollut mitään outoa”. Elämänmuutoksen alaluokassa esillä on elämänlaadun parantamiseksi tehdyt asiat, kuten ”lopetti alkoholin käytön kokonaan”.

5.3 Yhteenveto: Uhri

Uhrin kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa neljän pääluokan kautta, jotka olivat: perhe- ja ihmissuhteet, ajankäytön kuvaaminen, luonteenpiirteet ja ominaisuudet sekä käytöksen kuvaaminen. Naisten kohdalla tekemisen kuvaamiseen yhdistyi lisäksi tunteiden kuvaaminen.

Uhrien henkilökuvauksissa yhtenä keskeisenä elementtinä oli perhe- ja ihmissuhteiden kuvaaminen sukupuolikategoriasta riippumatta. Sekä miesten, että naisten kohdalla lapsuuden perhettä kuvattiin aina perherakenteesta vanhempien huoleen. Eroja miesten ja naisten välillä syntyi parisuhteen ja avioliiton kohdalla. Naisten kuvauksissa korostui erikseen parisuhteen kategoria, jota miesten kohdalla ei näkynyt. Esillä oli parisuhteeseen ja sen muodostamiseen liittyviä ongelmia. Näissä kuvauksissa korostui naisuhriin kohdistettu epäasiallinen käytös ja paikoitellen hyvin päällekkäivät lähestymisyrittäykset heitä liehitelleiden kumppaniehdokkaiden toimesta. Avioliittoa puolestaan kuvattiin sekä miesten, että naisten kohdalla yleisellä tasolla ja ongelmien kautta, mutta vain miesten kohdalla tuotiin esille kuvauksia ongelmien ratkaisemisesta. Molemmista sukupuolikategorioissa tuotiin esille myös muiden kuin perheen ja parisuhteen ulkopuolisten ihmissuhteiden kuvaamista, mutta tämän painoarvo oli selkeästi pienempi.

Sekä naisuhrien, että miesuhrien kohdalla henkilön kuvaamiseen liittyi kyseisen henkilön ajankäytön kuvaaminen opintojen, työn ja harrastusten tai vapaa-ajan kautta. Tämä pääluokka oli kaikista yhtenäisin molempien sukupuolten välillä.

Luonteenpiirteitä ja ominaisuuksia kuvattiin sekä miesten että naisten kohdalla pääasiassa positiivisten kuvausten kautta vaikkakin miesten kohdalla myös negatiiviset kuvaukset olivat esillä. Molemmissa sukupuolikategorioissa tuotiin esille myös terveydentilan kuvaaminen ja haaveiden tai unelmien kuvaaminen. Naisten kohdalla tuotiin esille myös ulkonäköön liittyviä kuvauksia sekä asuinpaikkaan liittyviä kuvauksia, joita ei miesten kohdalla nähty. Erityisesti asuinpaikkaan liittyvät kuvaukset näyttivät naisten kohdalla viestivän siitä, että uhrin kategoriaan sijoittunut nainen oli turvallisessa ympäristössä ja teki tietoisia valintoja turvallisuuden lisäämiseksi.

Käytöstä kuvattiin sekä miesten, että naisten ryhmässä. Huomionarvoista lienee se, että naisten kohdalla käytöksen lisäksi kuvailtiin heidän tunnereaktioitaan, mutta miehistä tällaisia kuvauksia ei tehty. Lisäksi molemmissa sukupuolikategorioissa tehtiin yleistä käytöksen kuvaamista, mutta muutokset tai normaalista poikkeava käytös kuvattiin eri tavalla. Naisten kohdalla esille tuli muuttuva tai poikkeava käyttäytyminen ja miesten kohdalla puolestaan poikkeavuutta tuotiin esille elämänmuutoksen kautta.

Jos mietitään true crime -podcastissa esiintyneitä uhrilahmoja ideaaliuhrin (Cristie 1986, ks. luku 3.1) käsitteen kautta, nähtävissä on se, että omassa tarinassaan nämä nais ja miesuhrit näyttävät ainakin osalta ideaaleina uhreina. Heidän kuvauksissaan tuotiin esille heidän tavallisuuttaan ja elämäänsä ja onnistumisiaan ja saavutuksiaan enimmäkseen positiivisen kautta, jolloin he luontevasti asettuvat kertomuksessa uhrin asemaan. Myös heidän taustastaan tuotiin esille siellä vaikuttaneita sympatiaa herättäviä asioita ja sitä, kuinka henkilö on esimerkiksi vaikean lapsuuden jälkeen onnistunut rakentamaan itselleen kunnollisen elämän ennen henkilön ikävää loppua. Miesten kohdalla henkilöhahmoon liitettiin myös negatiivisia kuvauksia, joka vaikutti mahdollisesti heidän saamaansa sympatiaan, mutta näitä kuvauksia oli vähän ja niiden painoarvo tarinassa oli pieni. Erityisesti naisuhrien rikollisuuden uhriksi joutumisen pelko näkyi aineistossa siten, että tarinassa kuvattiin henkilön rikosten torjuntakeinoja, kuten asuinpaikan valintaa turvallisesta paikasta tai itsepuolustuskeinoja. Lisäksi naisuhrien kohdalla tuli esiin kuvauksia siitä, kuinka ennen rikosta tai katoamista heidän käyttäytymisensä oli muuttunut varovaisemmaksi.

5.4 Tekijä – Nainen

Naistekijän kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa neljän pääluokan kautta. Olen jakanut nämä pääluokat seuraavasti: perhe- ja ihmissuhteet, raha, luonteenpiirteet ja ominaisuudet ja tekojen ja tunteiden kuvaaminen. Pääluokat ja niiden alaluokat on kuvattu taulukossa 4 (alla).

Perhe ja ihmissuhteiden pääluokka jakautuu naistekijöiden kohdalla neljään alaluokkaan, jotka nimesin lapsuuden perheen, avioliiton, lasten ja muiden ihmissuhteiden kuvaamiseksi. Naistekijöiden kohdalla lapsuuden perheen kuvaamisen alaluokka jakautuu edelleen kolmeen alaluokkaan, joita kutsuin perherakenteeksi, lapsuuden perheen haasteiksi ja lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvailemiseksi. Perherakenteen alaluokassa kuvataan perheen kokoa ja perheen etnistä alkuperää. Lapsuuden perheen haasteiden alaluokka sisältää kuvauksia vanhempien poissaolosta, päihteidenkäytöstä ja hyväksikäytöstä ja siihen puuttumattomuudesta, kuten käy ilmi esimerkiksi kuvauksesta ”isän vakava alkoholiongelma” ja ”hyväksikäyttö loppui vasta kotoa pois muuton takia 19-vuotiaana”. Lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvailemisen alaluokassa tuodaan esille perheen taloudellista tilannetta, vanhempien työntekoa sekä sitä, millaisissa oloissa perhe asui. Tätä tuodaan esille esimerkiksi kuvauksella ”huonot asuinolosuhteet huonomaineisella alueella”.

Avioliiton alaluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, jotka olen nimennyt avioliiton kuvaamiseksi ja avioliiton ongelmiksi. Avioliiton kuvaamisen alaluokka sisältää kuvauksia avioliittojen solmimisesta kuten ”uusi mies ja nopea avioliitto” ja siitä, millaisena avioliitto koettiin, kuten ”onnellinen uudessa suhteessa”. Avioliiton ongelmien alaluokassa korostuvat kuvaukset avioliittojen päättymisestä ja sitä seuranneesta pettymyksestä, kuten käy esimerkiksi kuvauksesta ”kaksi kertaa aikaisemmin naimisissa, kummallakin kerralla pettynyt avioelämään”. Lapsia kuvaavassa alaluokassa käytetään esimerkiksi kuvausta ”toisen tyttären syntymä oli toivottu”.

Muiden ihmissuhteiden kuvaamisen alaluokkaan sijoittuvat kuvaukset ihmissuhteista, jotka eivät liittyneet henkilön lapsuuden perheeseen tai hänen perustamaansa perheeseen. Naistekijöiden kohdalla tämä luokka sisältää myös kuvauksia avioliiton ulkopuolisista lyhyistä suhteista. Esimerkkinä näistä muiden ihmissuhteiden kuvauksista ovat ”välit anopin kanssa menivät poikki” ja ”etsi myös lohtua muista miehistä”.

Taulukko 4: Tekijä - Nainen

PERHE JA IHMISSUHTEET	Lapsuuden perheen kuvaaminen	perherakenne
		Lapsuuden perheen haasteet
		lapsuuden perheen asumisolojen ja taloudellisen tilanteen kuvaaminen
	Avioliitto	avioliiton kuvaus
		avioliiton ongelmat
	lapset	
muiden ihmissuhteiden kuvaaminen		
RAHA	rahan ja taloudellisen näkökulman kuvaaminen	
LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET	positiiviset kuvaukset	
	negatiiviset kuvaukset	
	hyvinvoinnin kuvaaminen	
TEKOJEN JA TUNTEIDEN KUVAAMINEN	tunnereaktioiden kuvaaminen	
	Tekojen kuvaaminen	toimiminen omien halujen mukaan
		käytännön toiminta surun hetkellä ja sen jälkeen
		teolla vitsaileminen
		uhrin auttaminen ja tutkinnassa auttaminen
		tutkinnan estäminen
		vastuun siirtäminen teosta
		syllisyyden kiistäminen ja myöntäminen
		kiinnijäämisen ja rangaistuksen estämisyrietykset

Rahan yläluokkaan sijoittuu rahan ja taloudellisen näkökulman kuvaamisen alaluokka. Kuvauksissa keskityttiin rahan vaikutuksiin ja kuvauksiin erilaisista vakuutuksista ja niihin

liittyvistä rahasummista. Luokkaan sisältyy esimerkiksi kuvaukset ”sai isomman osan korvauksista” ja ”alkoi elää leveämpää elämää”.

Luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien yläluokka jakautuu kolmeen alaluokkaan. Positiivisten kuvausten alaluokassa tuodaan esille henkilöön liitettyjä positiivisia kuvauksia, kuten ”kuvailtu täydelliseksi kotirouvaksi” ja ”työntekijänä kuvailtu jokaisen pomon unelma”. Negatiivisten kuvausten alaluokassa tuodaan vastaavasti esille henkilöön liitettyjä epäsuotuisia kuvauksia, kuten ” kaikki eivät kuitenkaan pitäneet hänestä; saattoi flirttailla naapuruston naisten aviomiesten kanssa ja osa hänen kertomuksistaan outoja, liioitteli asioita, rakasti huomiota”. Terveystilan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön henkistä ja fyysistä terveydentilaa. Kuvaukset sisältävät kuvauksia diagnosoiduista sairauksista, kuten ”pitkäaikaisairausta MS” ja sen vaikutuksista elämään sekä mielenterveyden tilasta kuten ”henkisen voimien huononeminen siihen pisteeseen, että suunnitteli itsensä satuttamista ja itsemurhaa”. Lisäksi esillä on kuvauksia hoidosta, kuten ”lääkkeillä sivuvaikutuksia”.

Tekojen ja tunteiden yläluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, joista käytin nimitystä tunnereaktioiden ja tekojen kuvaaminen. Tunnereaktioiden alaluokassa kuvataan erityisesti henkilön reaktioita uhrin katoamisen tai rikoksen tekemisen jälkeen. Kuvauksissa korostuu viha, ärtymys ja hermostuneisuus. Tunnereaktiot mainitaan erityisesti, jos ne tuntuivat poikkeavilta tilanteeseen nähden, kuten kuvauksesta ”poliisien mielestä ei vaikuttanut tippaakaan surulliselta vaan enemmänkin kylmältä” käy ilmi.

Tekojen kuvaamisen alaluokka jakautuu edelleen kahdeksaan alaluokkaan. Alaluokassa, jonka nimesin toimimiseksi omien halujen mukaan, keskitytään kuvaamaan henkilön toimintaa, joka ajoi henkilön omaa etua, mutta ei liittynyt suoraan uhriin tai uhriin kohdistuviin tekoihin tai tutkintaan. Luokka sisältää esimerkiksi kuvauksen ”palasi usein vanhaan kotikaupunkiin tapaamaan ystäviään”. Käytännön toiminta surun hetkellä ja sen jälkeen alaluokkaan sijoittuu kuvauksia muistotilaisuuden järjestämisestä ja suremisesta sekä kuvauksen ”reilut puoli vuotta katoamisen jälkeen haki uhrin/miehensä kuolleeksi julistamista”. Teolla vitsailemisen alaluokassa tuodaan esille muun muassa kuvaus ”vitsaili usein miehensä murhaamisella vakuutusrahojen toivossa”. Uhrin auttamisen ja tutkinnassa auttamisen alaluokassa puolestaan esiintyy kuvauksia hätäkeskukseen soittamisesta ja elvytysyrityksistä. Luokassa on myös tutkinnassa avustamisen kuvailua oman osallisuuden peittelemiseksi. Lisäksi alaluokka sisältää kuvauksen ”johdatti poliisin maastokätkölle, jossa oli tekoon liittyvää todistusaineistoa”, joka kuvaa tunnustuksen jälkeistä tutkinnassa avustamista.

Tutkinnan estämisen alaluokka sisältää esimerkiksi kuvauksen ”auton uudelleentutkimisen yhteydessä hermostui eikä olisi halunnut antaa avaimia poliisille”. Alaluokassa vastuun siirtämisellä teosta esillä on kuvauksia, joissa naistekijä on yrittänyt syyttää teosta toista henkilöä tai pyrkinyt minimoimaan omaa vastuutaan. Syyllisyyden kieltämisen ja myöntämisen alaluokka sisältää nimensä mukaisesti kuvakset ”tunnusti syyllisyytensä” ja ”kiisti jyrkästi syyllisyytensä”. Kiinnijäämisen ja rangaistuksen estämisen alaluokassa esillä on kuvauksia, esimerkiksi valehtelusta tai käytännön toimista, joilla omaa kiinnijäämistä ja rangaistusta pyrittiin välttämään, kuten kuvauksesta ”kun kuuli ystävän puhuneen poliiseille, uhkaili ystävää osallisuudella koska ei ollut yrittänyt estää, vaikka oli kuullut vitsailusta” käy ilmi.

5.5 Tekijä – Mies

Miestekijän kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa kuuden pääluokan kautta. Olen jakanut nämä pääluokat seuraavasti: perhe- ja ihmissuhteet, luonteenpiirteet ja ominaisuudet, ajankäytön kuvaaminen, raha, tekojen ja tunteiden kuvaaminen ja rikoshistoria ja muu laiton toiminta. Pääluokat ja niiden alaluokat on kuvattu taulukossa 5.

Avioliiton alaluokka jakautuu edelleen kolmeen alaluokkaan, jotka nimesin avioliiton kuvaamiseksi, avioliiton ongelmien kuvaamiseksi ja avioliiton korjaamisyrityksiksi. Avioliiton kuvaamisen alaluokassa keskitytään kuvaamaan avioliittoa pelkistetysti, kuten ”parikymppisenä ollut naimisissa ja saanut lapsen, mutta liitto ei kestänyt”. Avioliiton ongelmien kuvaamisen alaluokassa kuvaukset keskittyvät avioliiton ongelmiin, ja erityisesti uskottomuuteen liittyviä kuvauksia esiintyi. Esimerkiksi seuraavat kuvaukset ovat esillä ”ei pysynyt uskollisena ensimmäisessä avioliitossaan ja jatkoi samaan malliin” ja ”kosi rakastajatartaan juhlassa, joissa sukua paikalla”. Avioliiton korjaamisyritysten alaluokassa puolestaan on esimerkiksi kuvaus ”hakeutui terapiaan seksiaddiktion vuoksi”.

Taulukko 5: Tekijä - Mies

PERHE JA IHMIS-SUHTEET	perhetilanne	
	suhde uhrin vanhempiin	
	seurustelu ja parisuhde	
	Avioliitto	avioliiton kuvaaminen
		avioliiton ongelmien kuvaaminen
avioliiton korjaamisyritykset		
lapset		
LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET	positiiviset kuvaukset	
	negatiiviset kuvaukset	
	kuvaus ulkonäöstä	
	terveydentilan kuvaaminen	
AJANKÄYTÖN KUNVAAMINEN	koulutuksen kuvaaminen	
	työn kuvaaminen	
	harrastusten ja vapaa-ajan kuvaaminen	
RAHA	rahan ja taloudellisen näkökulman kuvaaminen	
TEKOJEN JA TUNTEIDEN KUNVAAMINEN	tunnereaktioiden kuvaaminen	
	Tekojen kuvaaminen	käytöksen normaalius ja muutos käytöksessä
		itsemurhalla uhkaileminen ja mustasukkaisuus
		olosuhteiden manipuloiminen ennen tekoa
		käytännön toiminta teon hetkellä ja sen jälkeen
		tutkinnan estäminen ja manipuloiminen
		valehteleminen
		vastuun siirtäminen teosta
		syllisyyden kieltäminen ja myöntäminen
		teolla ja muilla laittomuuksilla rehentely ja peittelemättömyys
		uskottomuus
RIKOSHISTORIA JA MUU LAITON TOIMINTA	laiton toiminta	
	rikoshistorian kuvaaminen	

Luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien yläluokka jakautuu neljään alaluokkaan. Positiivisten kuvausten alaluokassa tuodaan esille henkilöön liitettyjä positiivisia kuvauksia, kuten ”vaikutti mukavalta ja kunnolliselta”, ”hiljainen ja ujo isossa porukassa” ja ”pidettiin luotettavana ja hyvänä naapurina jo ammattinsa vuoksi (poliisi)”. Negatiivisten kuvausten alaluokassa tuodaan esille puolestaan henkilöön liitettyjä negatiivisia kuvauksia, kuten ”kontrolloiva käytös” ja ”saattoi kiukutella, jos ei saanut tarpeeksi huomiota”. Ulkonäön kuvaamisen alaluokassa tuotiin esille henkilön ulkonäköä kuvaamalla esimerkiksi henkilön pituutta, ruumiinrakennetta, hiusten väriä tai muita tuntomerkkejä silminnäkijähavaintojen ja valvontakamera-materiaalin kautta. Terveystilan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön terveydentilaa, kuten ”mahdollisesti aika vakaviakin mielenterveydellisiä ongelmia”.

Ajankäytön kuvaamisen yläluokka jakautuu kolmeen alaluokkaan, jotka nimesin opintojen, työn ja harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamiseksi. Opintojen kuvaamisen alaluokka sisältää pelkistettyjä kuvauksia opinnoista, kuten ”kävi koulua sisäoppilaitoksessa”. Työn kuvaamisen alaluokassa keskitytään kuvaamaan henkilön työpaikkaa ja työuraa. Harrastusten ja vapaa-ajan kuvaamisen alaluokassa tuodaan esille henkilön harrastuksia ja sitä, miten henkilö vietti vapaa-aikansa. Alaluokka sisältää esimerkiksi kuvaukset ”aktiivinen kirkossa” ja ”aloittanut laitesukelluksen 19-vuotiaana”.

Rahan ja taloudellisen näkökulman kuvaamisen alaluokkaan sijoittuu kuvauksia henkilön taloudellisesta tilanteesta. Kuvauksissa toistuu taloudellisten ongelmien esiin tuominen. Luokkaan sisältyi esimerkiksi kuvaukset ”taloudellisia ongelmia” ja ”todellisuudessa oli hankkinut lyhyessä ajassa velkoja”.

Tekojen ja tunteiden yläluokka jakautuu edelleen kahteen alaluokkaan, joista käytin nimitystä tunnereaktioiden ja tekojen kuvaaminen. Tunnereaktioiden alaluokassa kuvataan erityisesti henkilön reaktioita uhrin katoamisen ja rikoksen tekemisen jälkeen tai kuulustelujen aikana. Tunnereaktiot mainittiin erityisesti, jos ne tuntuivat poikkeavilta tilanteeseen nähden, kuten kuvauksista ”tuntui suhtautuvat tuoreen vaimon/uhrin kuolemaan oudon kevyesti” ja ”vaikutti iloiselta ja huojentuneelta kun vaimo löytyi elossa, poliisi kuitenkin epäili hänen vilpittömyyttään” käy ilmi.

Tekojen kuvaamisen alaluokka jakautuu edelleen kymmeneen alaluokkaan. Alaluokassa, jonka nimesin käytöksen normaaliuudeksi ja muutokseksi käytöksessä, keskitytään kuvaamaan henkilön toimintaa, joka vaikutti normaalista poikkeavalta tai muuttuneelta. Luokka sisältää esimerkiksi kuvaukset ”käytös erikoista” ja ”auton palautuksen yhteydessä ei oltu

huomattu käytöksessä mitään outoa”. Käytännön toiminta teon hetkellä ja sen jälkeen alaluokkaan sijoittuu kuvauksia henkilön toiminnasta teon aikana ja sen jälkeen. Luokka sisältää kuvauksia tekijän toiminnasta esimerkiksi uhrin muistamisen ja hautajaisten suhteen, sekä kuvauksia katoamisilmoituksen tekemisestä, mutta myös itse teosta. Luokka sisältää esimerkiksi kuvaukset ” katoamisen jälkeen halusi rukoilla vaimon kotiin palaamiseksi, vaikka ei ollut aikaisemmin ollut kiinnostunut uskonnosta yhtään” ja ”sääolosuhteiden pahentuessa päätti ilmoittaa katoamisesta poliisille”.

Tutkinnan estämisen ja manipuloimisen alaluokka sisältää kuvauksia, joissa henkilö pyrkii ennen tekoa tai sen jälkeen manipuloimaan tilannetta itselleen sopivaksi. Luokka sisältää esimerkiksi kuvauksen ”vakuutteli uhrin/parhaan ystävän olevan kunnossa, mutta tarjoutui lähtemään tarkistamaan asiaa isänsä kanssa”. Valehtelemisen alaluokassa esillä oli kuvauksia henkilön valehtelusta ja kyvystä antaa itsestään valheellinen kuva muille, kuten esimerkiksi kuvauksesta ”peitetarinoiden keksiminen vaimolle muiden naisten tapaamista varten” käy ilmi. Alaluokassa vastuun siirtämisellä teosta esillä on kuvauksia, joissa miestekijä on yrittänyt syyttää teosta toista henkilöä tai pyrkinyt minimoimaan omaa vastuutaan. Syyllisyyden kieltämisen ja myöntämisen alaluokka sisältää nimensä mukaisesti muun muassa kuvaukset ”tunnusti syyllisyytensä” ja ”kiisti jyrkästi murhasyytteet”. Teoilla ja muilla laittomuuksilla rehentelyn ja peittelemättömyyden alaluokkaan sijoittuu kuvauksia, joissa henkilö tuo esille tekemisiään itsevarmasti ja kerskuen. Lisäksi luokkaan sijoittuvat kuvaukset, joissa tekijä ei peittele henkilöllisyyttään rikoksen vaiheiden aikana. Alaluokkaan sijoittuvat esimerkiksi kuvaukset ”oli myös vihjaillut jättäneensä uhrin paikkaan missä muitakin sieppaamiaan ja tappamiaan naisia” ja ”henkilö ei yrittänyt piiloutua mitenkään tai vältellä kameraa”. Uskottomuuden alaluokkaan sijoittuvat kuvaukset, joissa henkilön uskottomuutta tai suhteiden päällekkäisyyttä kuvattiin tekemisen kautta, kuten ”sisusti rakastajattaren ja hänen yhteisen kodin hyvin samanlaiseksi kuin miltä koti vaimon kanssa näytti”.

Rikoshistorian ja muun laittoman toiminnan yläluokka jakautuu kahteen alaluokkaan, jotka nimesin laittomaksi toiminnaksi ja rikoshistorian kuvaamiseksi. Laittoman toiminnan alaluokassa keskitytään kuvaamaan henkilön muita lain vastaisia tekoja, jotka eivät liittyneet jaksossa kuvattuun uhriin. Kuvaukset sisälsivät esimerkiksi kuvaukset ”joutui ongelmiin poliisin kanssa” ja ”vainoharhaisuutensa ja pelkojensa alaisena tekijä päätyi sieppaamaan vaimonsa/naistekijän ja pelottelemaan tätä aseella uhaten vaatien avioeron perumista”. Rikoshistorian kuvaamisen alaluokassa puolestaan keskitytään erityisesti rikoshistorian ja aikaisempien tuomioiden esiin nostamiseen, kuten ”ensimmäinen rikostuomio 14-vuotiaana

seksuaalirikoksesta” ja ”syyllistyi erilaisiin väkivalta- ja seksuaalirikoksiin, joista vakavimmasta sai 8 vuoden vankeustuomion”.

5.6 Yhteenveto: Tekijä

Tekijän kategoriaan sijoittuneita henkilöitä kuvataan aineistossa neljän pääluokan kautta, jotka olivat: perhe- ja ihmissuhteet, raha, luonteenpiirteet ja ominaisuudet sekä tekojen ja tunteiden kuvaaminen. Miestekijöitä kuvattiin näiden neljän pääluokan lisäksi vielä ajankäytön kuvaamisen ja rikoshistorian ja muun laittoman toiminnan kuvaamisen kautta.

Perheen ja ihmissuhteiden kuvaaminen oli keskeinen luokka henkilön kuvaamisessa myös tekijöiden kohdalla. Naistekijöiden kohdalla lapsuuden perhettä kuvattiin hyvin samankaltaisesti kuin uhrien kohdalla, mutta naistekijöiden tausta näyttäytyi negatiivisemmassa valossa. Miestekijöiden kohdalla kuvauksia perhetaustasta oli niukemmin ja ne olivat yleisemmällä tasolla. Sekä miesten, että naisten kohdalla avioliitto oli keskeinen perhe ja ihmissuhteiden kuvaamisen keino, erityisesti avioliiton ongelmien kuvaaminen korostui molemmissa sukupuolikategorioissa. Miestekijöiden kohdalla oli esillä myös avioliiton korjaamisen luokka, jota naistekijöiden kohdalla ei ollut.

Raha nousi esille sekä mies- että naistekijöiden kuvauksissa. Miesten kohdalla rahaan liittyvät kuvaukset näyttivät keskittyvän taloudellisten ongelmien tai velkojen kuvaamiseen, kun naisten kohdalla puhuttiin enemmän erilaisista korvauksista ja niistä saatavista varoista, kuten henkivakuutuksista.

Tekijöiden luonteenpiirteitä ja ominaisuuksia kuvattiin aineistossa sekä positiivisten, että negatiivisten kuvausten kautta sekä miesten, että naisten kohdalla. Erityisesti miesten kohdalla negatiiviset kuvaukset olivat kuitenkin yleisempiä kuin positiiviset, kun naisten kohdalla kuvauksia oli suurin piirtein saman verran. Kokonaisuudessaan miestekijöistä annettiin myös enemmän luonnekuvauksia ylipäätään. Molemmissa kategorioissa oli esillä myös terveydentilan kuvaaminen. Miestekijöiden kohdalla esille nostettiin myös ulkonäön kuvaaminen.

Tekijöiden kohdalla henkilön kuvaamisessa käytettiin voimakkaasti henkilön tekemisen kuvaamista sukupuolikategoriasta riippumatta. Sekä miesten, että naisten kohdalla tuotiin myös esille tunteiden kuvaaminen. Molemmissa sukupuolikategorioissa esiintyi hyvin samankaltaisia kuvausluokkia, kuten syyllisyyden kieltäminen ja myöntäminen ja vastuun siirtäminen, joissa kuvaukset olivat hyvin samanlaisia. Lisäksi esillä oli luokkia, jotka oli nimetty naisten ja miesten kohdalla hieman eri tavoin, niihin sijoittuneiden kuvausten perusteella.

Nämä luokat ajavat kuitenkin lopulta hyvin samaa asiaa, joka on se, että henkilö välttää tekojensa seuraukset ja rangaistuksen. Tällaisia luokkia olivat muun muassa naisten kohdalla tutkinnan estäminen sekä kiinnijäämisen ja rangaistuksen estämisyritykset ja miesten kohdalla olosuhteiden manipulointi ennen tekoa sekä tutkinnan estäminen ja manipuloiminen. Luokka käytännön toiminta teon hetkellä miesten kohdalla ja käytännön toiminta surun hetkellä naisten kohdalla on myös sisällöllisesti hyvin samankaltainen, mutta erontekona surun ja teon välillä näyttäytyi se, että vaikka sekä miesten että naisten kohdalla kuvaukset korostivat suremista, hautajaisjärjestelyjä ja kuolleeksi julistamista menehtymisen jälkeen, miesten kohdalla esillä oli myös kuvausta itse teosta.

Miestekijöiden kohdalla oli esillä myös kategoriakohtaisia kuvausluokkia, kuten itsemurhalla uhkaileminen ja mustasukkaisuus, uskottomuus sekä teolla ja muilla laittomuuksilla rehentely ja peittelemättömyys. Naisten kohdalla esillä oli teolla vitsaileminen, jonka voisi nähdä rehentelyn lievempänä muotona. Lisäksi aikaisempi rikoshistoria sekä muu laitton toiminta nousi esiin aineistossa vain miestekijöiden kohdalla.

Miesten kohdalla henkilöhahmon kuvaamisessa esillä oli myös ajankäytön kuvaamisen luokka, joka oli esillä myös molempien uhrien kuvaamisessa. Myös miestekijöiden kohdalla tämä on hyvin samalainen kuin uhrien kohdalla. Huomioitavaa on se, että naistekijöiden kohdalla tällaista luokkaa ei syntynyt ollenkaan. Naistekijöiden kohdalla kuvauksia työstä, harrastuksista ja koulutuksesta oli aineistossa hyvin vähän ja nämä vähäiset esiintyneet kuvaukset liittyivät muihin luokkiin helposti.

Jos mietitään tekijöitä true crime -podcastissa ideaalitekijän (Cristie 1986, ks. luku 3.1) kautta, nähdään se, että osa tekijöistä sijoittuu lähelle ideaalitekijää, joka on muualta tullut vieras ja sattumanvarainen tekijä. Osassa jaksoista tekijää kuvataan juuri tällaisena, erityisesti niissä jaksoissa, joissa rikos oli selvittämättä. Kuitenkin esimerkiksi rotuun ja etnisyyteen liittyvät tekijät olivat hyvin vähän läsnä aineistossa. Näkisin kuitenkin, että podcast myös osaltaan murentaa tai rakentaa stereotypiasta poikkeavaa kuvaa, sillä tekijä ei aina ole sitä mitä kaikkein eniten odotetaan. Tekijä voikin olla nainen, jolloin hänen sukupuolensa jo puhuu sitä vastaan, että hän olisi ideaali tekijä. Erityisesti rikostapauksissa, jossa naiset kohdistivat väkivaltaa omaan aviomieheensä voisi nähdä, että stereotyyppinen kuvaus perheväkivallasta ei täyty. Lisäksi tekijöiden joukossa oli myös hyvin yhteiskunnassa pärjänneitä, normaaleja miehiä, joilla ei ole rikostaustaa.

Aineistosta nousi esille myös tapauksia, joissa oli kaksi tekijää, jotka toimivat yhdessä. Toisen tekijän nähtiin tehneen itse teko ja toisen olleen taustavaikuttajana ja ideassa mukana muuten. Tällaisia tekijäpareja oli aineistossa kaksi. Toisessa varsinaisen teon teki mies ja taustalla mukana oli nainen ja toisessa teon teki nainen ja taustalla mukana oli mies. Molemmissa tapauksissa taustalla oli uskottomuutta ja mustasukkaisuutta jollain tasolla. Tekijöiksi kuvatut henkilöt olivat parisuhteessa keskenään jo ennen uhrin kuolemaa.

Rikoksen tekijän kuvaamisessa korostuivat myös sukupuolesta riippumatta tekijät, jotka liittyvät teon motiiviin tai asioihin, joita voidaan pitää motiiveina. Teon motiiveja nostettiin esille myös niissä jaksoissa, joissa selvää tekijää ei ollut. Esimerkiksi raha, mustasukkaisuus ja uskottomuus oli esillä sekä miestekijöiden että naistekijöiden kohdalla. Motiivin pohdinnan sisältäminen podcastin jaksoon näyttäytyy luontevana osana jaksoa, sillä usein poliisitutkinnassa teon motiivia pyritään selvittämään ja myös esimerkiksi mediassa pohditaan tekojen motiiveja yleisesti.

Tekijöiden kohdalla henkilöitä kuvattiin runsaasti heidän tekemisensä kautta ja heidän toimijuuttaan (toimijuudesta luvussa 3.3) tuotiin esille. Tekojen kuvaamisen painottumista juuri tekijöiden kohdalla voi selittää rikoksen tutkimisen prosessi ja se, että tekijän liikkumista ja tekemisiä on pyritty selvittämään tarkoin, jotta rikos saadaan selvitettyä ja voidaan todistaa henkilön syyllisyys tai mahdollinen syyttömyys. Henkilön tekemisen kuvaamisessa keskeistä on ollut rikoksen tutkintatyössä selville saadut asiat. Henkilön tekemisen kuvaamisen taustalla voi olla esimerkiksi tekijän oma kertomus tapahtumista, rikoskumppanin tai sivullisen kuvaus tapahtumien kulusta tai videovalvonnan avulla selville saatuja tapahtumia.

Tekijän hahmoa kuitenkin rakennettiin aineiston jokaisessa jaksossa, riippumatta siitä oliko tekijää koskaan saatu selville tai kiinni. Kun tekijyyttä mietitään sen sosiaalisen ja kulttuurisen rakentamisen kautta, voitane katsoa, että podcastissa myös osallistutaan rikollisen tekijyyden rakentamiseen. Aineistossa tekijöiden valintoja tai heidän omaa kuvaustaan toimijuudesta käsiteltiin suoraan vähän, sillä tämä tietämys edellyttäisi sitä, että rikollinen itse kertoisi valinnoistaan. Lisäksi tekijän oman kertomuksen luotettavuutta ei voida taata, vaikka hän kertoisikin teoistaan avoimesti. Tekijän valinnoista teon taustalla kuitenkin puhuttiin jonkin verran teon motiivien kautta. Motiivien esiin tuomisella pyrittiin selittämään sitä, miksi tekijä on mahdollisesti tehnyt teon. Esillä oli myös tekijöiden omaa kuvausta heidän tekonsa motiivista.

6. Yhteenveto: uhri ja tekijä

Tutkimuksessa on tarkasteltu true crime -podcastissa esiintyneitä uhrin ja tekijän hahmoja ja heidän sukupuoltaan. Sisällönanalyysillä tehdyssä aineiston analyysissä löytyi useita hahmon kuvaamisessa käytettyjä pääluokkia, joista osa esiintyi kaikissa hahmokategorioissa. Kaikkien kategorioiden pääluokat on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6: pääluokat kategorioittain

	Nainen	mies
Uhri	PERHE JA IHMISSUHTEET LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET AJANKÄYTÖN KUVAAMINEN TUNTEIDEN JA KÄYTÖKSEN KUVAUS	PERHE JA IHMISSUHTEET LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET AJANKÄYTÖN KUVAAMINEN KÄYTÖKSEN KUVAAMINEN
Tekijä	PERHE JA IHMISSUHTEET RAHA LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET TEKOJEN JA TUNTEIDEN KUVAAMINEN	PERHE JA IHMISSUHTEET LUONTEENPIIRTEET JA OMINAISUUDET AJANKÄYTÖN KUVAAMINEN RAHA TEKOJEN JA TUNTEIDEN KUVAAMINEN RIKOSHISTORIA JA MUU LAITON TOIMINTA

Kaikissa neljässä hahmoluokassa, naisuhri, miesuhri, naistekijä ja miestekijä henkilöä kuvattiin perheen ja ihmissuhteiden kautta ja luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien kautta. Lisäksi kaikissa neljässä luokassa nousi esiin käytöksen tai tekojen kuvaamisen pääluokka, ainoastaan miesuhrien kohdalla tähän luokkaan ei sisällynyt myös tunteiden kuvaamista. Ajankäyttöä kuvattiin nais- ja miesuhrien kohdalla, sekä miestekijöiden kohdalla, mutta naistekijöiden kohdalla tällaista luokkaa ei muodostunut. Tekijöiden kohdalla rahan pääluokka nousi esille sukupuolesta riippumatta. Lisäksi miestekijöiden kohdalla esiin nousi myös rikoshistorian ja muun laittoman toiminnan kuvaaminen.

Vaikka pääluokat olivat lopulta kategorioittain hyvin samankaltaisia, niissä saattoi olla sisällöllistä vaihtelua. Toisaalta esimerkiksi pääluokka ajankäytön kuvaaminen oli hyvin samankaltainen kaikissa niissä kategorioissa, joissa se esiintyi. Esimerkiksi kaikissa kategorioissa esille tuotu pääluokka luonteenpiirteet ja ominaisuudet oli sisällöllisesti kategorioiden välillä toisistaan poikkeava, erityisesti tekijän ja uhrin välillä sekä myös sukupuolen mukaan.

Naisuhreihin liitettiin oikeastaan vain positiivisia kuvauksia kuin muissa kategorioissa henkilöihin liitettiin sekä positiivisia että negatiivisia kuvauksia. Lisäksi tekijöiden kohdalla negatiivisten ominaisuuksien ja luonteenpiirteiden kuvaaminen oli uhreja runsaampaa ja negatiivisia kuvauksia oli positiivisia kuvauksia runsaammin. Henkilön ulkonäköä kuvattiin suoraan vain naisuhrien ja miestekijöiden kohdalla. Erityisesti miestekijöiden kohdalla tämän voisi katsoa liittyvän siihen, että tekijän tuntomerkkejä rikostutkinnan aikana kuvattiin.

Siihen miten henkilöahmoja kuvataan aineistossa, liittyy myös teon motiivit, sillä sen voisi katsoa ohjaavan henkilöstä tehtyä kuvausta omalta osaltaan. Erityisesti tekijöiden kohdalla tuotiin esille ihmissuhteisiin ja talouteen liittyviä seikkoja, jotka voitaisiin nähdä teon motiivina. Esimerkiksi ihmissuhdeongelmat, mustasukkaisuus ja uskottomuus sekä raha olivat esillä henkilöön liittyvissä kuvauksissa. Vastaavasti uhrien kohdalla näitä seikkoja tuotiin esille syyn näkökulmasta.

7. Lopuksi

Henkilöahmoja kuvataan true crime -aiheisessa podcastissa useilla tavoilla. Sekä uhria että tekijää kuvataan pääasiassa samojen tekijöiden kautta riippumatta hahmon sukupuolesta. Kuitenkin kuvaukset näyttävät olevan sisällöltään hieman erilaisia riippuen siitä, sijoittuuko henkilö uhrin vai tekijän kategoriaan sekä siitä, onko hahmo nainen vai mies.

Aikaisemman tutkimuksen mukaisesti näyttää siltä, että true crime -podcastissa korostuvat rikollisuuden dramaattisen harhaluulon mukaisesti (Felson & Eckert 2019) dramaattiset ja huomiota herättävät rikostarinat. Aineistossa korostuivat murhat ja erityisesti rikostapahtumat joiden taustalla on ollut dramaattisia tapahtumakulkuja. Lisäksi podcast -aineistossa on nähtävillä true crime genren erityinen asema viihteen ja uutisen välillä, sekä keskustelun herättäjänä (luku 2.2 ja 2.3).

Väkivallan kuvaaminen on podcastissa esillä merkittävästi. Aikaisemmassa tutkimuksessa sukupuolen ja väkivallan suhteen tuotiin esiin sitä, kuinka miehet korostuvat tekijöinä ja naiset uhreina väkivallassa (luku 3 tai Cerdán-Torregrosa ym. 2023), lähisuhdeväkivallassa (ks. esim. Slakoff 2022) ja seksuaalisessa väkivallassa (luku 3.2 ja esim. Serisier 2017). Aineistossa oli nähtävillä sekä aikaisempaan tutkimukseen linkittyvää naisen uhriasemaa ja miehen tekijyyttä korostavaa näkökulmaa, mutta myös tästä poikkeavaa näkökulmaa. Suuressa osassa aineiston tapauksista uhrina oli nainen ja tekijänä mies, mutta fyysistä ja henkistä väkivaltaa ei kohdisteta pelkästään naisiin ja henkirikoksen uhriksi voi päätyä myös

mies. Podcastissa oli esillä myös tutkimuskirjallisuudessa esiin tuotu miesten väkivalta (luku 3 tai Jokinen 2000), joka viittasi miesten keskinäiseen väkivaltaan. Tämän lisäksi esillä olivat naistekijät ja kahden tekijän yhteistyö.

Aineistossa esiintyneiden uhrien kuvaukset voitiin katsoa rinnastuvan Cristien (1986) ideaaliuhrin käsitteeseen (Ideaaliuhrista luvussa 3.2). Ideaaliuhrilla viitattiin henkilöön, joka saa uhrin aseman helpoiten. Vaikka uhria ja tekijää kuvattiin aineistossa pääpiirteiltään samankaltaisesti, uhrin kuvaus jaksoissa perustui voimakkaasti siihen, miksi juuri kyseisessä jaksossa uhri on huonossa asemassa tekijään nähden. Esimerkiksi uhrin hyvyyttä ja kohtaanmansa tilanteen epäoikeudenmukaisuutta korostettiin. Naisuhrien kohdalla kuvaukset olivat miesuhreja positiivisempia, eikä negatiivisia kuvauksia tuotu esille. Miesuhreihin liitetyt negatiiviset kuvaukset liittyivät lähinnä tekijän pyrkimykseen siirtää syy toisen henkilön niskaan. Kuvattu uhri siis näytti ottavan jokaisessa jaksossa melko vaivattomasti uhrin roolin tapahtumista ja sen taustoista annettujen kuvausten perusteella riippumatta uhrin sukupuolesta.

Ideaalitekijään liitetty kuvaus tekijästä moraalisesti vaarallisena mustana miehenä, joka on jo lähellä epäinhimillisyyttä (katso luku 3.2 ja Cristie 1986, 19) ei ollut aineistossa juurikaan sellaisenaan läsnä. Erityisesti henkilöahmojen ihonväriin tai rotuun viittaavia ilmaisuja käytettiin vähän. Henkilöiden alkuperämaata esimerkiksi maahanmuuttajien kohdalla tai vanhempien synnyinmaata saatettiin kuvata lyhyesti. Suuri osa aineiston tapauksista koski nimenomaan lähisuhteessa tapahtunutta väkivaltaa ja henkirikosta, jossa oma puoliso on kohdistanut väkivaltaa uhriin tai jossa puoliso ja hänen parisuhteen ulkopuolinen kumppaninsa kohdistivat väkivaltaa uhriin. Esillä oli myös tapauksia, joissa vieras henkilö on kohdistanut väkivaltaa uhriin, joka sopii ideaalitekijän kuvaukseen. Huomionarvoista onkin se, että kun tekijä oli vieras henkilö, niin tekijä oli poikkeuksetta mies. Tämä huomio tukee aikaisemmasta tutkimuksesta esiin nousutta käsitystä vieraasta tekijästä (luku 3.2 tai esim. Serisier 2017). Tekijän aikaisempaa rikostaustaa ja aikaisempia rikostuomioita tuotiin esiin vain miestekijöiden kohdalla, jonka voisi katsoa esittävän kuvaa miestekijöistä naistekijöitä vaarallisempina. Tämä havainto voi kuitenkin heijastaa aineiston rajausta ja sitä että mukaan on osui vain naistekijöitä, joilla ei ollut rikostaustaa.

Podcastissa kuvatut miesuhrit ja heidän tarinansa sekä naistekijät näyttäytyvät tärkeinä sillä näiden kategorioiden voisi katsoa poikkeavan ideaaliuhrin ja ideaalitekijän roolista. Slakoffin (2022, 1676, luku 2.3) mukaisesti podcast voidaan nähdä opetuksellisena

työväliseen ja kokemusten jakamisen alustana, jolloin myös miesten kohtaaman väkivallan kuvaaminen voi auttaa miehiin miehisyyteen ja maskuliinisuuteen liitettyjen stereotyyppien (esim. Hine ym. 2022) purkamisessa. Valtavirrasta poikkeavien uhrien ja myös tekijöiden esittäminen voisi uhrikokemusten jakamisen ja vertaistuen lisäksi myös vähentää stereotyyppien takia näkymättömiin jääneiden tekijöiden (esim. Serisier 2017) mutta myös uhrien ja heidän kokemustensa näkymättömyyttä.

Tutkimus koostui yhden podcastin tarkastelusta ja rajatusta määrästä jaksoja, jolloin suuria yleisiä johtopäätöksiä ei voida löytyneiden henkilöihin liittyvien kuvausten perusteella tehdä. Keskittyminen yhteen podcastiin mahdollisti kuitenkin syvällisemmän ja hienojakoisemman laadullisen analyysin toteuttamisen aikaisemmin vähän tutkitusta aiheesta, kuin mitä esimerkiksi määrällisen tutkimuksen menetelmillä olisi voitu saavuttaa. Tutkimus edustaa laadullista kuvailevampaa tutkimusta, eikä sen tarkoituksena myöskään ollut antaa kattavaa kuvaa ilmiöstä. Löytyneistä kuvauksista voidaan kuitenkin hahmottaa sitä, miten true crime podcastit puhuvat tekijöistä ja uhreista ja miten sukupuoli näkyy näissä kuvauksissa.

Tulevaisuudessa tutkimuksessa voisi keskittyä aikaisempaa enemmän siihen, miten kuuntelijat kokevat true crime podcastit ja millainen merkitys podcasteilla on kuuntelijoille ja heidän käsityksilleen ja asenteelleen rikollisuudesta, erityisesti suomalaisessa kontekstissa. Tutkimusta voitaisiin tehdä esimerkiksi haastatteleamalla kuuntelijoita ja kysymällä heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään. Lisäksi lisätutkimus sukupuolen merkityksestä true crime -kentällä näyttäytyy tärkeänä, erityisesti sukupuoliin liittyvien stereotyyppien tunnistamisessa ja purkamisessa. Yhteiskunnallisesti olisi tärkeä hahmottaa aikaisempaa kattavammin sitä, miten true crime -genre vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja mielipiteisiin rikollisuudesta, erityisesti aikana, jolloin media on niin voimakkaasti läsnä elämässämme.

8. Lähteet

Alasuutari, Pertti (2011). Laadullinen tutkimus 2.0 (4. uud. p.). Vastapaino.

Baranauskas, Andrew & Drakulich, Kevin (2018). Media construction of crime revisited: Media types, consumer contexts, and frames of crime and justice. *Criminology*, 56(4), 679-714. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12189>

Baruh, Lemi (2010). Mediated Voyeurism and the Guilty Pleasure of Consuming Reality Television. *Media Psychology*, 13(3), 201–221. <https://doi.org/10.1080/15213269.2010.502871>

Biressi, Anita (2001). *Crime, Fear and the Law in True Crime Stories*. Gordonsville: Palgrave Macmillan Limited.

Boling, Kelli (2019). True crime podcasting: Journalism, justice or entertainment? *Radio Journal: International Studies in Broadcast and Audio Media*, 17 (2), 161–178.

Boling, Kelli & Hull, Kevin (2018) Undisclosed Information—Serial Is My Favorite Murder: Examining Motivations in the True Crime Podcast Audience, *Journal of Radio & Audio Media*, 25:1, 92-108, DOI: 10.1080/19376529.2017.1370714

Cavender, Gray, & Deutsch, Sarah (2007). CSI and moral authority: The police and science. *Crime, Media, Culture*, 3(1), 67–81. <https://doi.org/10.1177/1741659007074449>

Cerdán-Torregrosa, Adriana & Nardini, Krizia & Vives-Cases, Carmen (2023). “I Reject it, But That’s What Normally Happens”: Grey Zones of Gender-Based Violence and Gender Roles in Young People. *Journal of Interpersonal Violence*, 8862605221147070–8862605221147070. <https://doi.org/10.1177/08862605221147070>

Christie, Nils (1986). The ideal victim. *Teoksessa Revisiting the ‘Ideal Victim’: developments in critical victimology*. 2018. Marian Duggan (Toim.) Bristol: Policy Press, 11–23.

Cook, Philip (2009). *Abused men: the hidden side of domestic violence*. Praeger Publishers.

Creer, Chris (2013). *Crime and media: understanding the connections*. *Teoksessa Chris Hale, Keith Hayward, Azrini Wahidin & Emma Wincup (toim.) Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 143–164.

Custers, Kathleen & Van den Bulck, Jan (2011). The Relationship of Dispositional and Situational Fear of Crime with Television Viewing and Direct Experience with Crime. *Mass Communication & Society*, 14(5), 600–619. <https://doi.org/10.1080/15205436.2010.530382>

Drijber, Babette & Reijnders, Udo & Ceelen, Manon (2013). Male Victims of Domestic Violence. *Journal of Family Violence*, 28(2), 173–178. <https://doi.org/10.1007/s10896-012-9482-9>

- Dutton, Donald & White, Katherine (2013). Male victims of domestic violence. *New Male Studies: An International Journal*, 2, 5–17.
- Ellonen, Kivivuori, Rantaeskola, Aaltonen, Latvala & Tyni (tulossa). Kriminaalipolitiikka – tavoitteet, keinot ja vaikutusmekanismit empiirisen tutkimuksen valossa. *Gaudeamus*
- Eteläpelto, Aanneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija (2011). Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa*. Kansanvalistusseura. 11–32
- Evans, Mary (2013). The Meaning of Agency. Teoksessa Madhok, Sumi & Phillips, Anne & Wilson, Kalpana & Hemmings, Clare (toim.) *Gender, Agency, and Coercion*. Palgrave Macmillan UK. 47–63. https://doi.org/10.1057/9781137295613_4
- Fagerlund, Monica & Houtsonen, Jarmo & Notko, Marianne & Husso, Marita (2022). Conceptualising Violence in Close Relationships: Discrepancies Between Police Conceptions and the Letter of the Law in Finland. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 28(1), 37–56. <https://doi.org/10.1007/s10610-020-09448-1>
- Fasey, Caitlin & Long, Bria & Inamori, Aya & Boroditsky, Lera (2010). Constructing agency: the role of language. *Frontiers in Psychology*, 1, 162–162. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2010.00162>
- Felson, Marcus & Eckert, Mary (2019). *Crime and everyday life : a brief introduction (Sixth edition.)*. SAGE Publications, Inc.
- Galtung, John (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291–305. <https://doi.org/10.1177/0022343390027003005>
- Guo, Cai & Dweck, Carol & Markman, Ellen (2021). Gender Categories as Dual-Character Concepts? *Cognitive Science*, 45(5), e12954-n/a. <https://doi.org/10.1111/cogs.12954>
- Hine, Benjamin & Bates, Elizabeth & Wallace, Sarah (2022). “I Have Guys Call Me and Say ‘I Can’t Be the Victim of Domestic Abuse’”: Exploring the Experiences of Telephone Support Providers for Male Victims of Domestic Violence and Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(7-8), NP5594–NP5625. <https://doi.org/10.1177/0886260520944551>
- Horeck, Tanya (2019). *Justice on Demand: True Crime in the Digital Streaming Era*. Detroit: Wayne State University Press.
- Jokinen, Arto (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus : mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere University Press.
- King, Sam (2013). Transformative agency and desistance from crime. *Criminology & Criminal Justice*, 13(3), 317–335. <https://doi.org/10.1177/1748895812452282>
- Kivivuori, Janne & Aaltonen, Näsi, Matti & Suonpää & Danielsson, Petri (2018). Kriminologia. *Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Kolber, Jesse (2023). Gender Category and Gender Status: A Critical Distinction. *Symbolic Interaction*, 46(4), 417–439. <https://doi.org/10.1002/symb.665>

- Knobe, Joshua & Prasada, Sandeep & Newman, George (2013). Dual character concepts and the normative dimension of conceptual representation. *Cognition*, 127(2), 242–257. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2013.01.005>
- Kort-Butler, Lisa & Habecker, Patrick (2018). Framing and Cultivating the Story of Crime: The Effects of Media Use, Victimization, and Social Networks on Attitudes About Crime. *Criminal Justice Review*, 43(2), 127–146. DOI: 10.1177/0734016817710696
- Kort-Butler, Lisa & Hartshorn, Kelley (2011). Watching the Detectives: Crime Programming, Fear of Crime, and Attitudes about the Criminal Justice System. *Sociological Quarterly*, 52(1), 36–55. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2010.01191.x>
- Laub, John & Sampson, Robert (2003). Shared beginnings, divergent lives: delinquent boys to age 70 (pp. ix–ix). <https://doi.org/10.4159/9780674039971>
- Lindgaard, Marie Rosenkrantz, & Jacques, Scott (2014). Agency as a Cause of Crime. *Deviant Behavior*, 35(2), 85–100. <https://doi.org/10.1080/01639625.2013.822205>
- Meyer, John & Jepperson, Ronald (2000). The “Actors” of Modern Society: The Cultural Construction of Social Agency. *Sociological Theory*, 18(1), 100–120. <https://doi.org/10.1111/0735-2751.00090>
- Morris, Michael & Menon, Tanya & Ames, Daniel (2001). Culturally Conferred Conceptions of Agency: A Key to Social Perception of Persons, Groups, and Other Actors. *Personality and Social Psychology Review*, 5(2), 169–182. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0502_7
- Murley, Jean (2009). The rise of true crime: Twentieth century murder and American popular culture
- Oliver, Mary (1994). Portrayals of crime, race, and aggression in “reality-based” police shows: A content analysis. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38(2), 179–192. <https://doi.org/10.1080/08838159409364255>
- Pillow, Bradford & Vilma, Taneisha & Low, Natalie (2022). The Influence of Gender Categories and Gender Stereotypes on Young Children’s Generalizations of Biological and Behavioral Characteristics. *Psychological Reports*, 125(1), 328–343. <https://doi.org/10.1177/0033294120973933>
- Punnett, Ian (2018). *Toward a Theory of True Crime Narratives: A Textual Analysis* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351180481>
- Rees, Heather & Sherman, Jeffrey & Klauer, Karl Christoph & Todd, Andrew (2022). On the use of gender categories and emotion categories in threat-based person impressions. *European Journal of Social Psychology*, 52(4), 597–610. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2840>
- Serisier, Tanya (2005). “Remembering Anita”: Rape and the politics of commemoration. *Australian Feminist Law Journal*, 23 (1), 121–145. <https://doi.org/10.1080/13200968.2005.10854347>

Serisier, Tanya (2017). Sex crimes and the media. In: Oxford research encyclopaedia of criminology and criminal justice. Oxford: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.118>

Savage, Joanne & Yancey, Christina (2008). The Effects of Media Violence Exposure On Criminal Aggression: A Meta-Analysis. *Criminal Justice and Behavior*, 35(6), 772–791.

DOI: 10.1177/0093854808316487

Sherrill, Lindsay (2020). The “Serial Effect” and the True Crime Podcast Ecosystem, *Journalism Practice*. DOI: 10.1080/17512786.2020.1852884

Slakoff, Danielle (2022). The mediated portrayal of intimate partner violence in true crime podcasts: Strangulation, isolation, threats of violence, and coercive control. *Violence against women*, 28(6-7), 1659-1683.

Taylor, Marianne & Rhodes, Marjorie & Gelman, Susan (2009). Boys Will Be Boys; Cows Will Be Cows: Childrens Essentialist Reasoning About Gender Categories and Animal Species. *Child Development*, 80(2), 461–481.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01272.x>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Tammi.

Tuomi, Pauliina (2018a). Groteski true crime: Rikosdraamadokumentaariset formaatit inhon ja provokatiivisuuden näkökulmista. *WiderScreen*, 2018(3).

Tuomi, Pauliina (2018b). “Moral and Social Values in Finnish Television”. Teoksessa *Questions of Cultural Value: The London Film & Media Reader 5*, toimittanut Phillip Drummond. The London Symposium Conference Reader Series.

Vicary, Amanda & Fraley, Chris (2010). Captured by True Crime: Why Are Women Drawn to Tales of Rape, Murder, and Serial Killers? *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 81-86. DOI: 10.1177/1948550609355486

Vitis, Laura (2022) Violence against women in true crime podcasts Beyond representation and on to justice in the late-modern landscape. Teoksessa Anita Gibbs & Fairleigh Gilmour (Toimittaja), *Women, Crime and Justice in Context*. Taylor & Francis Group.

Webb, Lindsay (2021). True crime and danger narratives: reflection on stories of violence, race and (in) justice. *J. Gender Race & Just.* 131-170.

Yardley, Elizabeth & Kelly, Emma & Robinson-Edwards, Shona (2019). Forever trapped in the imaginary of late capitalism? The serialized true crime podcast as a wake-up call in times of criminological slumber. *Crime Media Culture* 15(3), 503–521. DOI:

10.1177/1741659018799375